

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA
KATEDRA SOCIOLOGIE, ANDRAGOGIKY A KULTURNÍ
ANTROPOLOGIE

PORNOHERECTVÍ JAKO PROFESE

Magisterská diplomová práce

Sociologie

Autor: Zuzana Kolarzová

Vedoucí práce: Mgr. Martin Fafejta, Ph.D.

Olomouc 2019

Prohlašuji, že jsem magisterskou diplomovou práci na téma „*Pornoherectví jako profese*“ vypracovala samostatně a uvedla v ní veškerou literaturu a ostatní zdroje, které jsem použila.

V Olomouci dne 25.3.2019

Podpis

Diplomová práce vznikla za podpory MŠMT, grant IGA_FF_2018_023 (Sociální vědy 2018).

Tímto bych chtěla poděkovat zejména panu Mgr. Martinu Fafejtovi, Ph.D. za odborné a podnětné rady, trpělivost a čas, který věnoval vedení této práce. Mé poděkování patří také všem komunikačním partnerkám, které se výzkumu zúčastnily a díky kterým bylo možné tuto práci zrealizovat. V neposlední řadě děkuji také své mamince za psychickou podporu.

Anotace

Jméno a příjmení autora:	Bc. Zuzana Kolarzová
Katedra:	Katedra sociologie, andragogiky a kulturní antropologie
Obor studia:	Sociologie – Andragogika
Obor obhajoby práce:	Sociologie
Vedoucí práce:	Mgr. Martin Fafejta, Ph.D.
Rok obhajoby:	2019
Název práce:	Pornoherectví jako profese
Klíčová slova:	Pornografie, pornoherčka, deviace, deviantní kariéra, sociální reakce, labeling, kvalitativní výzkum
Přílohy:	0
Počet literatury a zdrojů:	56
Rozsah práce:	103 s. (175 229)

Anotace práce:

Diplomová práce s názvem *Pornoherectví jako profese* se optikou teorie labelingu zaměřuje na pornoherectví jako na společností označovaný typ deviantního chování. Teoretickými pilíři práce jsou zejména teorie deviantní kariéry Howarda Beckera (1966) a teorie sociální reakce Edwina Lemerta (1951), skrze které je deviace vnímána jako jakýsi produkt myšlenek, které lidé navzájem sdílejí. Výzkumná otázka byla stanovena takto: *Co obnáší profese pornoherčky z pohledu žen účinkujících v pornofilmech?* Konkrétněji se práce zaměřuje na to, jak komunikační partnerky vnímají svou profesi a také obecně pornografii, jak ji interpretují a zda má vliv na jejich sociální vazby. Z výzkumu pak vyplynulo, že se participantky kvůli své profesi potýkají zejména s negativními reakcemi. Jako velmi důležité se ukázaly vztahy v rámci pornoprůmyslu zejména s ostatními pornoherci a pornoherčkami a také vnímání profese jako jakési role.

Title of Thesis: Porn acting as a profession

Keywords: Pornography, porn actress, deviance, deviant career, social reaction, labeling, qualitative research

Annotation:

The thesis called *Porn acting as a profession* looks into pornography as a type of deviant behavior through the labeling theory. Howard Becker's (1966) deviant career theory and Edwin Lemert's (1951) social reaction theory, through which deviance is perceived as a product of ideas shared by people, are the main theoretical bases of the thesis. The research question was the following: *What does the profession of porn actress involve?* The thesis focuses on how the interviewed women perceive their profession as well as pornography in general, how they interpret it and whether it affects their social ties. The research revealed that the participants are mainly facing negative reactions due to their profession. Relationships within the porn industry, especially with other porn actors and porn actresses, as well as the perception of the profession as a kind of role have proven to be very important.

Obsah

Úvod.....	8
1. Struktura práce, formulace výzkumného problému a metodologie výzkumu	11
2. Úvodem k pornografii	14
2.1. Pornoprůmysl: Od sexuální revoluce po virtuální realitu	15
2.2. Pornoherectví jako profese.....	18
2.3. Stereotypizace a stigmatizace pornoherček.....	22
3. Přístupy ke studiu pornografie.....	25
3.1. Feminismus a porno.....	25
3.2. Konzervativci, církve a porno	30
3.3. Liberální přístup k pornografii a porn studies	31
3.4. Pornografie v prostředí České republiky	34
4. Teoretické ukotvení	38
4.1. Proces vytváření outsiderů a teorie sociální reakce	38
4.2. Primární, sekundární deviace a deviantní kariéra	43
4.3. Následky procesu označení jedince za devianta	45
5. Výzkumná část vztahující se k tématu pornoherectví jako profese..	49
5.1. Získávání výzkumného vzorku	50
5.2. Příprava a sběr dat	53
5.3. Analýza dat	56
6. Reakce (názory) okolí.....	58
6.1. Rodina	58
6.2. Partner.....	64

6.3.	Širší okolí	67
6.4.	Sociální sítě vs. osobní zkušenost	70
6.5.	Stereotypní reakce	75
7.	Vztahy v pornoprůmyslu	79
7.1.	Konkurenční prostředí	79
7.2.	“Starší” vs. “novější” generace	85
8.	Pornoherectví jako role	89
8.1.	Odstup od role	89
8.2.	Neutralizace deviantní nálepky	92
	Závěr	95
	Literatura a zdroje	99

Úvod

„I realized this topic was bigger than just myself“¹ píše Jiz Lee v knize *Coming Out Like a Porn Star: Essays on Pornography, Protection and Privacy*, obsahující výpovědi pornohvězd, když mluví o svém coming outu pornoherčky. Lee uvádí, že společnost o pornohercích a pornoherčkách smýšlí jako o sortě poškozených, narušených jedinců, vystupujících proti morálnímu dobru. Stigma účinkování v pornofilmu v reakci na odezvy společnosti Lee vnímá jako největší hanbu a zároveň jako největší životní překážku. Boji za práva lidí pracujících v sex byznyse a překonáním těchto překážek musí předcházet vytvoření prostoru pro dialog, který bude stát na pevných základech toho, že lidé účinkující v pornofilmech nejsou nikterak odlišní od všech ostatních jedinců (Lee, 2015). Pornografie byla a nadále je intenzivně diskutovaným sociálním tématem (Evans-DeCicco & Cowan, 2001 cit. dle Griffith, Hayworth & Adams a kol., 2013). Obrázky a snímky, které společnost před několika dekádami definovala jako pornografické se dnes objevují v mainstreamových médiích (McNair, 1996, 2002; Sørensen, 2007 cit. dle Löfgren-Måstenson & Månsson, 2009) a je zcela běžné například na veřejně dostupné sociální síti *twitter* shlédnout nikterak cenzurované snímky z natáčení pornofilmů, které sdílají pornoherci a pornoherčky napříč celým světem. Dle některých autorů lze v poslední době hovořit o jakémsi mainstreamování pornografie (McNair, 2002 cit. dle Löfgren-Måstenson & Månsson, 2009).

Zobrazování žen ve filmech pro dospělé může souviset s tím, jakým způsobem společnost vnímá pornoherčky. Právě stereotypizace pornoherček přispívá k odsuzování pornoprůmyslu (Evans-DeCicco & Cowan, 2001 cit. dle Griffith, Hayworth & Adams a kol., 2013)

¹ „Uvědomila jsem si, že tohle téma je větší, než jsem já sama.“

a k ospravedlňování politických názorů na pornografii, ačkoli skutečné charakteristiky pornoherček nejsou známy, protože prozatím nebyly provedeny rozsáhlejší systematické studie vztahující se k tomuto tématu (Griffith, Hayworth & Adams a kol., 2013). Navzdory obrovským příjmům v rámci sexuálního průmyslu, víme velmi málo o kariérách lidí, kteří v něm pracují (Weitzer, 2000 cit dle. Escoffier, 2007). Co však víme je, že se postoje k pornografii liší již mezi jednotlivci (Senn, 1993 cit. dle Griffith, Hayworth & Adams a kol., 2013) a tyto postoje úzce souvisí s názory na pornoherčky účinkující v pornofilmech (Polk & Cowan, 1996 cit. dle Griffith, Hayworth & Adams a kol., 2013).

Ačkoli nepochybují o tom, že bych se dočkala mnoho negativních reakcí v případě, že bych tvrdila, že pornografie je určitým druhem umění, nebojím se tvrdit, že pornoherectví je druh herectví a jako takové je určitým druhem profese. Jak moc však tato profese zasahuje do životní dráhy jedince ji vykonávající je jednou z otázek, na kterou se snaží tato práce nalézt odpověď. Negativní stigma se obecně váže k jakékoli práci v rámci sex byznysu, a tudíž také k profesi pornoherčky (Escoffier, 2007). Coming out pornoherčky má kritické důsledky pro její vztahy, její vlastní já a integritu, živobytí a sociální mobilitu (Miller-Young, 2015). Možná se zdá být paradoxní hovořit o jakési kariéře v rámci sexuálního průmyslu, nicméně například Howard Becker, Erving Goffman a další aplikovali tento termín metaforicky na různé etapy vývoje sociálního chování, tedy fáze, kterými se člověk skrze sociální reakce stává uživatelem marihuany, pacientem v psychiatrické léčebně, vojákem či homosexuálem. Osobnost pornoherců či pornoherček je konstruována za účelem úspěchu v rámci pornografické kariéry, nicméně chování v rámci osobního života se může velmi lišit od chování veřejné osobnosti (Escoffier, 2007).

Výkon profese pornoherečky je povětšinu vnímán jako deviantní chování, a proto je jim ze strany společnosti přidělována deviantní nálepka. Cílem této práce je tedy nahlédnout na problematiku pornoherectví jako profese skrze teorii deviantní kariéry Howarda Beckera (1966) a teorii sociální reakce Edwina Lemerta (1951). Tedy prostřednictvím vlastních interpretací žen účinkujících v pornofilmech nahlédnout na to, jakým způsobem je skrze reakce společnosti vytvářen jejich deviantní obraz pornohereček. V reakci na tyto teorie nás tedy bude zajímat, co vše s sebou obnáší profese pornoherečky. Skromným cílem této práce je pak také přispět do problematiky tématu konstruování deviantních nálepek pornohereček ze strany společnosti.

1. Struktura práce, formulace výzkumného problému a metodologie výzkumu

Než se pustíme do podrobnějšího rozboru teoretických témat nastíněných v úvodu, je potřeba si stručně představit strukturu této práce, její výzkumný problém a v neposlední řadě metodologii daného výzkumu.

První část práce je věnována teoretickému ukotvení tématu pornoherectví jako profese a sice popisu vývoje filmové pornografie od sexuální revoluce po virtuální realitu, sociální konstrukci sexuality, zařazení a charakterizování profese pornoherečky a její postavení v rámci společnosti. Dále se mimo téma stereotypizace a stigmatizace pornohereček věnuje bližším přístupům k pornografii nevyjímaje feminismus, konzervatismus a církve či liberální přístup spojený s porn studies. Nutkání porozumět zkoumané sociální realitě a významům, které ji aktéři připisují, a snaha vysvětlit jejich jednání jsou hnacím motorem této práce. Stavební pilíře teorie se tedy opírají zejména o východiska symbolického interakcionismu a částečně také sociálního konstruktivismu. Jedince tak v rámci této práce chápeme jako člověka sociálního, který si osvojuje určité perspektivy vnímání světa postupně se transformující. Důležitá je podstata vzájemné interakce mezi aktéry, skupinami a společnostmi (Hendl, 2005).

V návaznosti na druhou kapitolu je druhá polovina teoretické části věnována teorii deviantní kariéry Howarda Beckera a teorii sociální reakce Edwina Lemerta. Oba představitelé teorie etiketizace sdílejí podobný pohled na sociální deviace, a hlavně pak na tvorbu a proces vzniku deviantních jedinců (Lemert, 1951; Becker 1966). Deviaci v tomto pojetí chápeme jako jakýsi produkt myšlenek, které lidé navzájem sdílejí – deviantní nálepky jsou

pak sdílenými významy, které jsou přidělovány určitým jedincům v rámci procesů sociální interakce (Kubátová & Znebežánek, 2008, s. 138).

Praktická část této práce se snaží, v reflexi na použitou literaturu, odpovědět na výzkumnou otázku: Co obnáší profese pornoherečky z pohledu žen účinkujících v pornofilmech? Mnohým je tedy již jasné, že metodologie této práce za založena na kvalitativním výzkumu, jehož cílem je vytváření nových hypotéz, nového porozumění a teorie prostřednictvím interpretace zjištěných poznatků (Disman, 2000). Interpretaci v kvalitativním výzkumu chápeme jako „odhalování významů, které zkoumané osoby připisují fenoménům...“ (Hendl & Remr, 2017, s. 60). Pomocí výzkumných metod se v kvalitativním výzkumu snažíme zachytit svět očima participantů, popsat kontext, zdůraznit zachycení probíhajících procesů. Svou povahou umožňují být pružné v použití a dávají prostor k úvaze zakotvenosti konceptů v datech (Hendl, 2017 & Remr, s. 81). Nejde však jen o výčet charakteristik nezbytných pro uvedení kvalitativního přístupu k výzkumu. Zamyslíme-li se nad každou z těchto funkcí kvalitativních metod, v návaznosti na výše zmíněnou teoretickou základnu práce, její cíl a způsob uchopení, uvědomíme si, že vše do sebe zapadá. Výhodou kvalitativního přístupu je získání hloubkového popisu případů. „*Nezůstáváme u jejich povrchu, provádíme podrobnou komparaci případů, sledujeme jejich vývoj a zkoumáme příslušné procesy. Kvalitativní výzkum poskytuje podrobné informace, proč se daný fenomén objevil*“ (Hendl, 2005, 53).

Vzhledem k cíli výzkumu, tedy snaze zjistit, co si lidé myslí, jak se cítí, jak vnímají určité jevy, jaké mají názory a podobně, se jako nejvhodnější metoda získávání dat jevila realizace rozhovorů s participantkami (Hendl, 2005). Pro splnění účelu práce jsem zvolila techniku polostrukturovaných rozhovorů, která mi umožnila projít s komunikačními partnerkami předem stanovené okruhy, zároveň však nebránila v nenásilném a přirozeném průběhu rozhovorů. Právě přirozený a hladký průběh vzájemné konverzace,

podložený co možná nejvyšší validitou, byl pro tuto práci klíčový. Z těchto důvodů nejen metodologická část vychází zejména z techniky Kaufmannova chápacího rozhovoru, ve kterém se tazatel aktivně zapojuje do otázek tak, aby vzbudil co možná největší zájem dotazovaného. V rámci této techniky je kladen velký důraz na celkový přístup a styl kladení otázek tazatele, na jeho správné reakce nejen na odpovědi dotazovaného v průběhu realizace rozhovoru. Vyzdvihována je také empatie, zaujetí či způsoby správného rozuzlování a odhalování odpovědí participantů již v průběhu rozhovoru. Blíže však bude přístup aplikovaný prostřednictvím chápacího rozhovoru popsán v páté kapitole (Kaufmann, 2010).

2. Úvodem k pornografii

Americký filozof Michael C. Rea ve svém článku *What is Pornography?* prezentuje zajímavou myšlenku. V roce 1996 vyšla v časopise *Life* fotografie nahé Marilyn Monroe. Mnoho lidí by dle něj souhlasilo, že pokud by se ve stejnou dobu fotografie objevila ve vydání časopisu *Hustler*, pravděpodobně by byla považována za pornografickou. V pozdních 40. letech, kdy fotografie poprvé vyšla v rámci kalendáře, za pornografickou považována byla. Měl by časopis *Life* varovat jeho čtenáře, že vydání z října 1996 bylo přístupno pouze dospělým, ptá se autor? Je pornografie určována svým producentem? Je pak žena, která se nahá vyfotí pro svého manžela, producentem pornografie? (Rea, 2001). Snaha přesně vymezit pornografii jako takovou nicméně není cílem této práce. Výše zmíněným jsem však chtěla poukázat na problematiku různosti ve vnímání pornografie jako takové. Pornografie je obvykle pojímána jako otázka morálky a její vnímání se proměňuje v čase, je také závislé na působení různých akčních skupin a obecně celém politicko-sociálním kontextu dané společnosti (Lišková, 2009). Pornografie je přímým vyobrazením intimní sexuality, ať už ve formě obrázku, fotografie, filmu či například psané pornografie (Rae, 2001). Literární díla, která však byla ve své době považována na pornografická jsou dnes součástí výuky vysokoškolské literatury, dnes se ono stigma pornografie přeneslo na obrázky či filmy a vzhledem k historii je pravděpodobné, že v budoucnu bude za pornografii považováno něco zcela jiného. V rámci této práce se však zaměříme pouze na audiovizuální pornografii, tedy pornografii filmovou.

Dostupnost pornografie je dnes, dá se říci, neomezená a všem přípustná, společnost dnešní doby tak můžeme, s mírnou nadsázkou, nazvat společností pornografickou (Kalenda, 2013). Pornografie není charakterizovaná jednotně

a jak si ukážeme ve třetí kapitole, existuje mnoho přístupů k pornografii, která může být skrze ně vnímána různě.

2.1. Pornoprůmysl: Od sexuální revoluce po virtuální realitu

V této části práce se nebudeme zabývat historickým vývojem pornografické literatury, obrázků či fotografií z minulých století, nicméně stručně rozebereme historii filmové pornografie a nakousneme její potenciál do budoucna.

Audiovizuální pornografie, podporovaná sexuální revolucí, své počátky datuje do 60. a 70. let 20. století (Kalenda, 2013). První velký boom pak filmová pornografie zažila na přelomu 70. a 80. let, kdy začíná dominovat masová výroba pornofilmů za účelem co nejvyššího zisku nad kreativitou produkováných snímků (Pappas, 2006). Posun pornografie z periferie přímo do centra sociálního dění zapříčinila již zmiňovaná sexuální revoluce následovaná nárůstem individualizace v intimní sféře. Pornografie pak posloužila jako ideální prostředek konstruování sexuálních identit během liberalizace sexuality. Další vodou na mlýn pornografie byla její legalizace ve většině západních zemích během 70. a 80. let (Kalenda, 2013). V České republice je výroba či šíření pornografie legální od dob pádu minulého režimu (Úšela, 2018). Porno tak začalo částečně vykonávat určité sociální funkce, stalo se jedním z mnoha nástrojů při vytváření vlastní identity a také součástí běžné masové spotřeby (například jako komodita, naplňující různé potřeby) (Kalenda, 2013). Již delší dobu pornografie poskytuje možnost vidět nejen sexualitu, ale i genderové role jinak, než jak je na ně daný jedinec zvyklý, čímž vytváří prostor pro přemýšlení o vlastní sexualitě, v rámci které může docházet ke změnám (Lišková, 2017).

Dalším důležitým faktorem, který měl a nadále má velmi významný podíl na celkovém rozvoji a globalizaci pornografie, je rozvoj technologií, které umožnili jak kvalitativní, tak kvantitativní rozkvět pornografie. První obrovskou změnou bylo nahrazení veřejných kin videokazetami, které umožnily lidem sledovat pornofilmy bez vyrušení doma (Kalenda, 2013; Weitzer, 2010, Escoffier, 2007). Snížení cen digitálních kamer a fotoaparátů na přelomu století umožnilo natáčení vlastních videí a dalo vzniknout nové vlně amatérských videí (Úšela, 2018). Do veřejné sféry začaly pronikat nové oblasti a podoby sexualit a sexuálních identit, které do této doby byly zcela tabu. Druhým technologickým mezníkem není nic jiného, než masový rozvoj internetu v 90. letech, který vytvořil extrémně příznivé prostředí pro šíření pornografie (Kalenda, 2013). Ačkoli se z příchodu internetu producenti pornografických filmů těšili, na začátku milénia je téměř zruinoval. Během nadcházejících let se však produkce dokázala rychle adaptovat a zcela přeorganizovat své byznysové modely (Úšela, 2018). Stejně jako jiná odvětví kreativního průmyslu, také podnikání v rámci pornografie musí i dnes čelit narůstajícímu vlivu digitalizace a globalizace (McKee, 2014).

Uvolnění morálních zásad, upravení etických a estetických postojů a technologický pokrok umožnily pornografii stát se nejvíce profitující komoditou spotřebitelského kapitalismu na začátku 21. století. Porno se tak stalo důležitým sociokulturním faktorem, ovlivňujícím způsob života lidí jak ve formě komodity, která je volně dostupná a uspokojuje všechny potřeby a fantazie zákazníků, tak ve formě sociálního významu, který ovlivňuje chování lidí v intimní sféře (Kalenda, 2013).

Tvrzení o současném vzestupu pornografie lze opřít také o empirické poznatky (Kalenda, 2013). S ohledem na ekonomické zisky v pornoprůmyslu (Kalenda, 2013; McKee, 2014) lze pornografii, podle Richarda Franka, nazvat nahým kapitalismem (Bailey, cit. dle Kalenda, 2013). V rámci kreativních

průmyslu je pak pornografie nejvíce výdělečným producentem (McKee, 2014). Firmy zapojené do pornografického průmyslu se již staly zcela normální součástí tržního prostředí (Bailey, cit. dle Kalenda, 2013).

Světové jedničky v produkci pornografie na webu se adaptují na aktuální technologické změny a svým uživatelům například nabízejí placené prémiové účty, které mimo jiné zahrnují videa s virtuální realitou, které disponují vlastností vtáhnout uživatele do děje velmi blízkého reality, či erotické pomůcky doplněné o senzory, které uživatelům umožňují vzdálenou sexuální stimulaci přes internet (Úšela, 2018). Sledování pornografických filmů a scén tak dostává skrze nové technologické pokroky zcela nový rozměr, vedle kterého může v budoucnu vypadat klasický porno film tak všedně, jako vedle onoho filmu dnes vypadá erotická fotografie z minulého století.

Porno je již bezpochyby součástí socio-kulturního a politického rámce každé společnosti a nepochybně tak hraje významnou roli při upevňování či redefinování sexuálních vzorců. Jestliže budeme na společnost nahlížet očima autorů P. L. Bergera a T. Luckmanna, uvidíme ji jako sociální konstrukt – výtvar lidské mysli, jako objektivní realitu, jejímž produktem je pak sám člověk. Tito autoři a jejich pokračovatelé chápou sociální realitu jako konstrukt lidí samotných, přičemž společnost pak formuje své členy podle schématu, který si sama vytvořila. Sociální konstrukty zformované členy společnosti jsou dynamické a nestálé, mění se v závislosti na lidském jednání, jsou neustále přetvářeny a předávány z generace na generaci. Podle těchto autorů můžeme vliv společnosti na jedince, a tedy na tvarování lidského organismu, nejlépe vidět na etnologickém materiálu zabývajícím se sexualitou. Člověk je totiž podle nich vybaven sexuálními pudry srovnatelnými se sexuálními pudry ostatních vyšších savců, nicméně lidská sexualita je typická svou vysokou mírou přizpůsobivosti (Berger & Luckmann, 1999). Do jisté míry je tedy

sexualita sociálně konstruovaná a pornografie se již od svého vzniku podílí na jejím vývoji.

Vysoká variabilita a plasticita typů sexuálního chování napříč lidskými společnostmi je důkazem toho, že je sexualita kulturně a sociálně utvářena. Na otázku, co je či není sexuálně normální, tak nenalezneme jednotnou odpověď. Nicméně lze říci, že sexualita je sexuální v té chvíli, kdy ji lidé jako sexuální vnímají (Fafejta, 2016). Smyslem této práce však není rozbor sociálního konstruktů sexuality. Nicméně změny ve vnímání sexuality, a tudíž i pornografie, mají vliv na postavení pornoherectví jako profese v rámci společnosti a konec konců také na vnímání vlastní identity jedinců.

2.2. Pornoherectví jako profese

Pornoherectví můžeme zařadit do kategorie tak zvaných sexuálních prací (sex work), které zahrnují poskytování sexuálních služeb a představení či jejich produkci výměnou za materiální kompenzaci. Do této kategorie pak konkrétně spadají aktivity založené na přímém fyzickém kontaktu mezi prodávajícím a kupujícím (tedy například prostituce či lap dance²) a nepřímé fyzické stimulaci (právě zde pak lze zařadit pornografii, dále například striptýz, telefonní sex, erotická představení před webkamerou apod.) (Weitzer, 2010; Escoffier, 2007).

Někteří pracovníci v sexuálním průmyslu se specializují pouze na jednu profesi. Není však žádnou výjimkou, když se jedinec pohybuje mezi různými profesemi, popřípadě vykonává dvě či více současně. Mimo jiné mohou být příkladem pornoherčky, které absolvují turné po striptýzových klubech se

² Jedná se o druh erotického tanečního představení poskytovaného většinou v určitých striptýzových klubech, pro který je typický fyzický kontakt tanečnice či tanečníka s klientem (Colosi, 2010).

svým představením a vzhledem ke své popularitě jsou více ohodnoceny než běžné místní tanečnice. Pornoherečky mohou také nabízet přes internet různé sexuální služby pro své fanoušky opět díky své známé tváři za vyšší cenu, než je běžné (Weitzer, 2010; Abbott, 2010). Ani v České republice nejsou výjimkou různá diskuzní fóra, na kterých si uživatelé předávají informace ohledně dostupnosti a cen různých pracovníků a pornohereček nevyjímaje. Příkladem takového fóra v tuzemsku může být webová stránka Masher.cz, která je stále aktivní a lze na ní vyhledat kontakty na některé pornoherečky, které poskytují eskorty a sexuální služby.

Pornohvězdy se však čím dál tím více stávají celebritami – stále více se objevují v médiích i navzdory tomu, nebo právě proto, že vyvolávají společenskou diskuzi. Pornoprůmysl má svá vlastní filmová ocenění a různé filmové festivaly (Bailey cit. dle Kalenda, 2013). V České republice se jedná například o Czech Erofest Awards, v rámci kterých, se vyhlašuje mnoho kategorií, příkladem od nejlepšího herce a herečky přes nejlepšího režiséra či kameramana až po nejlépe spravované webové stránky nebo prezentaci na sociálních sítích. Každoročně se také pořádá erotický veletrh, na kterém se může veřejnost setkat s většinou českých pornoherců či pornohereček (Erotickyveletrh, 2018).

McKee vidí profesi pornoherectví jako typický příklad nomádické práce (McKee, 2014). Nomádický pracovní systém lze charakterizovat jako pracovní nejistotu – ačkoli daný jedinec získá zaměstnání, stále je nucen vyhledávat nové produkce, pro které doufá, že by mohl pracovat. Je za svou práci v poměrně krátkých periodách sice dobře placen, nicméně stále se potácí v pracovní nejistotě. Jedná se tedy o jakousi lukrativní nestálou smluvní práci (Caldwell cit. dle McKee, 2014). Není tak nic neobvyklého, že si aktér sjednává práci na dalších projektech, zatímco pracuje na tom aktuálním (Abbott, 2010).

Zajímavá zjištění vzešla z výzkumu Sharon A. Abbott *Motivations for Pursuing a Career in Pornography*. Profesionální a kompetentní jednání je nezbytné pro získání další práce – tedy vždy chodit včas, mít u sebe například výsledky testů na HIV apod., být ochotný spolupracovat nebo zůstat přesčas (Abbott, 2010). Z výzkumu Abbott vyplynulo, že mnoho jejích respondentů se rozhodlo jít do pornoprůmyslu, protože jim nabízel to, co od práce očekávali, tedy flexibilní pracovní dobu, dobré peníze a zábavu. Jedna z jejích participantek uvedla, že je pro ni práce v kanceláři nepředstavitelná, a naopak profese pornoherčky ji dává prostor k cestování a svobodu. Respondenti v jejím výzkumu pak jako důvody pro vstup do pornoprůmyslu mimo finanční ohodnocení uváděli také právě onu svobodu a nezávislost, příležitosti ke společenskému družení, možnost být nespoutaný, mít sex a cestu ke slávě. Někteří dotazovaní uvedli, že profese pornoherce/pornoherčky jim dala příležitost jít proti normám akceptovatelného sexuálního chování. Peníze pak většinou byly primárním faktorem, protože bylo pro participanty těžké najít pracovní pozici s možností takové svobody a flexibility (Abbott, 2010). Vzhledem k uváděným cenám³ za různé druhy natočených scén, pornoherectví není nejrychlejší cestou k bohatství a zejména pak v rámci pornoprůmyslu, ve kterém se částky odvíjejí mimo jiné také od popularity pornoherce či pornoherčky, jejíž budování není krátkodobou záležitostí (McKee, 2014). Nicméně touha po popularitě a slávě byla také pro mnoho respondentů motivující pro volbu této profese (Abbott, 2010). Právě pornoherectví je pro mnoho lidí profese spojena se slávou, nicméně jen velmi malá část dosáhne na lukrativní a udržitelnou kariéru (McKee, 2014).

³ Viz McKee, 2014; Dudek, 2016.

Dalším důležitým faktorem této profese je otázka věku. Mladší ženy dostávají mnohem více pracovních nabídek než starší ženy, po kterých je pracovní poptávka velmi omezená. Jinak řečeno, jen velmi malé procento žen, které se v mládí živí profesí pornoherčky, mají možnost u této profese zůstat i v pozdějším věku. To vede k zamyšlení, co dělat po ukončení kariéry pornoherčky. V tomto případě je profese pornoherček odlišná od jiných vzhledem ke svému stigmatu. Zaměstnavatelé většinou nemají zájem zaměstnávat bývalé pornoherčky⁴ (Foster cit. dle McKeen, 2014). Pro některé je tedy možnou cestou stát se producentkou, nicméně navzdory tomu, že existuje mnoho knih, které radí, jak se stát producentkou, napsaných přímo bývalými pornoherčkami, tato cesta není pro každého (McKeen, 2014).

Pornografii je nutno vnímat jako fenomén úzce spojený s otázkou životního stylu. Za prvé z toho důvodu, že jakožto sociokulturní fenomén ovlivňuje způsob životního stylu jak jednotlivců, tak skupin. Za druhé proto, že pornografii lze vnímat jako sociální praxi ve smyslu reflexivní konstrukce sexuální a sociální identity. Porno jako takové totiž ovlivňuje nejen životní způsob pornoherců a pornoherček, ale také oblast smyslu života a konzumu. Pornografie se stala jednou z centrálních komponent současné konzumní společnosti a poskytuje pornohercům a pornoherčkám prostor pro splnění jejich přání a zájmů (Kalenda, 2013). Pornoherectví by mělo být chápáno jako jedna z mnoha soudobých pracovních pozic, ve kterých je výzva "býti sám sebou" jedna z klíčových (Fleming and Sturdy cit. dle Berg, 2017).

⁴ Tento následný proces označujeme jako tak zvanou sekundární deviaci, která bude blíže popsána ve čtvrté kapitole.

2.3. Stereotypizace a stigmatizace pornohereček

Podle Gayle S. Rubin, hlásící se k tak zvanému pro-sexuálnímu feminizmu, kterému se budeme věnovat níže, v západní společnosti existuje určitý hierarchický systém sexuálních významů, podle kterého se hodnotí sexuální chování. Na vrcholu pyramidy tohoto systému samostatně stojí manželské, reprodukční heterosexuální chování. Dále následují nesezdané monogamní heterosexuální páry, které jsou následovány většinou ostatních heterosexuálů. Autosexualita pak nabývá nejednoznačného významu, vzhledem k silnému stigma z 19. století, které přetrvává v méně silných, modifikovaných podobách jako myšlenka, že masturbace je méně vhodným nahrazením partnera. Stabilní, dlouho trvající lesbické a gay páry se již velmi přibližují hranici respektability, nicméně promiskuitní lesbické a gay chování je již těsně nad skupinami, které se nachází na samém dně oné pomyslné pyramidy. Nejvíce opovržením hodné sexuální chování, dle západní společnosti, pak vykazují transsexuálové, transvestité, fetišisté, sadomasochisté, sexuální pracovníci/pracovnice jako jsou například prostitutky či pornoherečky a nejnižší ze všech je pak takové chování, jehož erotismus přesahuje generační hranice. Jedinci, jejichž chování stojí vysoko v této hierarchii jsou respektováni, jsou hodnoceni jako duševně zdraví a mají mnohé výhody jako sociální a fyzickou mobilitu, institucionální podporu a materiální benefity. Povolání zahrnující sexuální služby jako je například právě profese pornoherečky, pak vzhledem k tomu, že se nachází téměř na nejnižší pozici, je opatřeno stigmatem duševní choroby, kriminality a je omezeno ve své sociální a fyzické mobilitě (Rubin in Parker & Aggleton, 1999, s. 151).

Paradoxní je, že pornoprůmysl je lukrativním odvětvím, které zaměstnává významné množství pracovníků a přitahuje obrovské množství zákazníků, nicméně mnozí z oněch pracovníků jsou považováni za deviantní. Mnozí lidé jsou pornem fascinováni a baví je, na druhou stranu však existuje nemalá

skupina lidí, která porno považuje za nemorální, ponižující, sexistické či škodlivé a vyžaduje jeho omezení, ne-li úplný zákaz. Ačkoli je tento průmysl legální, nadále zůstává stigmatizován (Weitzer, 2010).

Stigmatizování⁵, je jedním z největších problémů sexuální práce. Objevuje se ve všech sférách zahrnujících sexuální práci, ačkoli se liší svým obsahem a intenzitou odvíjející se od pohlaví, konkrétní profese či národního kontextu (Weitzer, 2018).

To, jakým způsobem jsou pornoherečky ve filmech pro dospělé zobrazovány, může mít vliv na to, jak je reálně vidí společnost. Stereotypy, které doprovází účinkující v pornofilmech, pak bývají využívány k podporování či naopak odsuzování pornoprůmyslu (Evans-DeCicco & Cowan, 2001 cit. dle Griffith, Mitchell & Hart a kol. 2013) a ospravedlňování politických názorů na pornografii navzdory tomu, že skutečné vlastnosti a charakteristiky pornohereček nejsou známe, vzhledem k tomu, že prozatím nebyly provedeny systematické studie o této skupině (Griffith, Mitchell & Hart a kol. 2013).

Někteří autoři a také respondenti, kteří byli zapojeni do výzkumů na ono téma, podléhají generalizujícím tvrzením ohledně charakteristik hereček účinkujících v pornofilmech. Jedná se například o tvrzení, že většina, popřípadě všechny herečky pracující jako aktérky v pornofilmech byly v dětství fyzicky nebo sexuálně zneužívány, byly k této práci někým nebo něčím donuceny, jsou drogově závislé či bez domova (Weitzer, 2010; Evans-DeCicco & Cowan, 2001 cit. dle Griffith, Mitchell & Hart a kol. 2013).

⁵ Goffmanovo stigma chápeme jako připsaný atribut, který jedinec získá na základě zařazení do kategorie, které nám a priori umožňují předvídat sociální identitu jedince. Jakmile tedy jedince zařadíme (často na základě pouze jedné vlastnosti) do určité kategorie, očekáváme, že se bude chovat takovým způsobem, jaký je pro danou kategorii typický a bude disponovat dalšími vlastnostmi, které jsou k ní přiřazeny (Goffman, 1968).

Z výsledků jedné studie pak vyplynulo, že byl nalezen pozitivní vztah mezi postoji k pornografii a přesvědčeními o pornoherečkách, tedy pokud jedinci obecně pornografii vnímali spíše negativně, hodnotili negativně také pornoherečky (Polk & Cowan, 1996 cit. dle Griffith, Mitchell & Hart a kol. 2013).

Faktem zůstává, že pornografie byla a nadále je intenzivně diskutovaným sociálním problémem. Často dochází k tomu, že jsou domnělé charakteristické rysy jednotlivců v rámci pornoprůmyslu využívány jako základ pro posuzování obecných aspektů pornografie. Přetrvávající stereotypy sloužící k ospravedlňování politických názorů a postojů však nemají empiricky ověřený základ, vzhledem k tomu, že neexistují rozsáhlejší data o daných osobách. Prozatím společnost disponuje omezenými informacemi ve formě případových studií, individuálních rozhovorů nebo kvalitativních studií se vzorky s malou velikostí⁶ (Griffith, Hayworth & Adams a kol. 2013).

⁶ Velká většina těchto studií se zaměřuje na pornoherečky spíše než na pornoherce, autoři článku to zdůvodňují tím, že je jejich participace typicky objektem většího zájmu (Griffith, Hayworth & Adams a kol., 2013).

3. Přístupy ke studiu pornografie

Ke konci předchozí kapitoly jsme nakousli téma přístupu k pornografii obecně. Pornografie a celý pornoprůmysl je velmi diskutabilním tématem. Jak v rámci společnosti, tak v rámci vědecké a odborné sféry existují různé názory na to, co vlastně pornografie je, co přináší, co sděluje a jaký má vliv na společnost.

Odpůrci pornografie argumentují například rozpadem rodin, podporou násilné kriminality a pokračujícím útlakem žen. Na druhou stranu zastánci pornografie tato tvrzení popírají a proklamují, že jakákoli cenzura pornografie by byla nemorálním a neústavním zásahem do svobody projevu a sebeurčení. Zároveň existuje nemalé procento lidí, kteří mají také finanční zájem na pokračování pornografické produkce (Rea, 2001).

Lze rozlišit tři dominantní přístupy k pornografii, uvnitř kterých však můžeme vysledovat ambivalenční tendence (Kalenda, 2013).

3.1. Feminismus a porno

Kritická feministická škola je typická radikálním odmítáním pornografie jako centrální formy mužské dominance vůči ženám. Porno je zde vnímáno jako nástroj reprodukce mužské pozice v rámci společnosti a jako potvrzení dominantního statusu mužů (Kalenda, 2013). Nicméně během 80. a poté hlavně 90. let se začíná v rámci feminismu formovat nové hnutí, které lze nazvat sexuálně liberálním feminismem či později z něho plynoucí pro-sexuálním feminismem. Tyto směry zastávají vůči pornografii zcela odlišný přístup, než jaký prezentují zástupkyně anti-pornografického proudu (McElroy, 1995).

Filmová pornografie je již od svého počátku úzce provázaná s feministickým hnutím jako takovým. Na přelomu 70. a 80. let, kdy začíná dominovat masová výroba pornofilmů za účelem co nejvyššího zisku nad kreativitou produkováných snímků (Pappas, 2006), pak dochází k jejich prvnímu významnějšímu střetnutí. Ambivalence těchto dvou směrů způsobila, že se anti-pornografické hnutí stalo v 80. letech synonymem feministického hnutí jako takového. Hlavní představitelky anti-pornografického hnutí zastávají vůči pornografii velmi radikální a restriktivní postoj. V polovině 70. let bylo téma pornografie, v rámci feminismu, propojeno s analýzou znásilnění. Podle Robin Morgan lze pornografii chápat jako teorii a znásilnění pak jako praxi či podle Susan Brownmiller jako *„antiženskou propagandu, která má stejnou funkci, jakou měly antisemitské karikatury v hitlerovském Německu, totiž poskytnou ideologickou základnu pro holocaust a konečné řešení, nebo rasistická zobrazení černých Američanů ve filmech, jejichž účelem bylo legitimizovat útlak a segregaci Afroameričanů“* (Lišková, 2009, s. 38-39; Willis, 1993).

Jedny z nejznámějších představitelky anti-pornografického hnutí, z jejichž prací dnes čerpá většina feministických autorek vyžadujících omezení či úplně zrušení pornografie, jsou zejména Andrea Dworkin a Cathrine MacKinnon. Pro tyto autorky je pornografické vše, co redukuje ženy pouze na části těla (Rea, 2001). Dworkin se pak zaměřuje zejména na produkci mužské dominance nad ženami skrze pornografii a jako první zachycuje *„genderové vztahy jako zásadním způsobem sexualizované“* (ibid., s. 46-50). Na Dworkin navazuje již zmíněná MacKinnon, která jde ve svých tvrzeních ještě hlouběji, když proklamuje, že *„pornografie potvrzuje mužům jejich privilegovaný status, dovoluje jim cokoli, k čemu pocítí sexuální touhu. Pornografie není pouhou dynamikou vzrušení a uspokojení, ale podle McKinnon představuje komplexní epistemologický aparát, který legitimizuje patriarchát“*. Cathrine McKinnon inspirována Marxem

spojuje kapitalistické vykořisťování s patriarchálním a svou teorii zakládá na ztotožnění sexuality s genderem, tedy chápe gender jako sexuální, přičemž pornografie pak konstituuje význam takové sexuality. (ibid., s. 51-56). Tyto autorky však nezůstávají pouze u tvorby teoretických myšlenek o maskulinním utlačování žen skrze pornografii. Společně sepisují anti-pornografickou legislativu a mobilizují feministický aktivismus v 80. a 90. letech – *In Harm's Way: The Pornography Civil Rights Hearings* (ibid.). Stávají se tak velmi významnými činiteli tvořícími konceptuální rámec vnímání pornografie.

Co se týká profese pornoherečky, anti-pornografické feministky zastávají názor, že práce v pornoprůmyslu je vyjádřením patriarchálních genderových vztahů a mužské nadvlády. Jediným možným řešením je tedy úplný zákaz jakékoli sexuální práce (Weitzer, 2010).

Ne všechny feministicky smýšlející autorky se však vůči pornografii staví negativně. Více méně jako přímá reakce na snahy anti-pornografických hnutí využít pornografii jako centrální nástroj útlaku žen a pokusy o cenzuru veškeré pornografie vzniká již zmiňovaná odnož liberálního feminismu. V závislosti na tom je ale nutné uvědomit si, že liberální feminismus často vystupuje proti cenzuře spíše než pro pornografii. Mnoho autorek píšících v duchu liberálního feminismu totiž považuje cenzuru za příliš nebezpečné řešení problému filmové pornografie. Naopak věří, že by cenzura mohla vést k utlačování žen a bránit jim ve svobodě. Snahou liberálních feministek je tedy zajištění jednotných práv jak pro ženy, tak pro muže, přičemž vyzývá ženy, aby převzaly zodpovědnost nad svými životy a těly (McElroy, 1995).

Mezi jedny z hlavních autorek tohoto směru lze řadit například Ellen Willis, která se ve svém článku *Feminism, Moralism, and Pornography* kriticky

vyjadřuje k myšlenkám vyplývajících z *Woman Against Pornography*⁷ a konceptu anti-pornografického hnutí. Willis jim vyčítá mimo jiné ignorování kvalitativních rozdílů mezi jednotlivými druhy pornografie, a tudíž její generalizaci na obecně špatnou, dále se vyjadřuje například k problematické myšlence, že pornografie popisuje spíše násilí než sex a anti-pornografickým snahám o rozlišení pornografie a erotiky (Willis, 1993).

McElroy je další velmi významnou autorkou píšící v duchu liberálního feminismu. Ve své knize *XXX: A Woman's Right to Pornography*, jejíž součástí je také popis rozhovorů s jedinci pohybujícími se v pornoprůmyslu včetně pornohereček, shrnuje a uceluje hlavní myšlenky pro-sexuálního hnutí a kritizuje anti-pornografický přístup. Vymezuje pornografii jako „*explicitní umělecké vyobrazení mužů a/nebo žen jako sexuálních bytostí*“ (McElroy, 1995, s. 51). V knize autorka vyzdvihuje pozitivní funkce pornografie pro ženy, díky kterým ženy mohou experimentovat se svou sexualitou, pornografie dle McElroy ženám také zprostředkovává informace o možnostech v sexuálním životě a poskytuje jim prostor pro užívání si scén, ke kterým by se v běžných sexuálních scénářích neodvážily. Mimo jiné z těchto důvodů, a také protože svoboda slova je nezbytnou podmínkou lidské svobody, McElroy shledává cenzuru pornografie za kontraproduktivní. Zastává názor, že každý člověk pracující v pornoprůmyslu bude vnímán jako oběť tak dlouho, dokud bude pornografie stigmatizována (ibid.) Rozsáhlé kritice cenzury se pak také věnuje například Nadine Strossen (Strossen, 1993).

Myšlenky anti-pornografického feminismu však uvolněným liberálním feminismem nebyly nahrazeny, po přelomu století zejména v Evropě vystupují zastánkyně státních regulací pornografie. Anti-pornografické

⁷ WAP – Anti-pornografická organizace založená v roce 1979 v Bostonu v New Yorku po vzoru první feministické anti-pornografické organizace *Womans Against Violence in Pornography and the Media* (Lišková, 2009; Willis, 1993).

evropské a americké myšlenky na sebe vzájemně navazují zejména v oblasti násilí na ženách, jejich diskriminaci a univerzálního pojetí ženy jako oběti (Lišková, 2009).

V posledních letech se některé anti-pornografické autorky zaměřují na kritiku pornoprůmyslu a práce v něm. Abigail Bray, která je spolueditorkou knihy *Big Porn Inc: Exploding the Harms of the Global Pornography Industry*, ve svém příspěvku *Capitalism and Pornography: the Internet as a Global Prostitution Factory* v rámci této knihy zastává myšlenku, že pornografie je prostitucí a že lidská těla jsou v pornografii kupována a prodávána pro účely sexu (Bray, 2011). Producenti a distributoři pak zastávají funkce pasáků, protože profitují z aktérů (Barry cit. dle Bray, 2011) tím, že prodávají jejich prostituci na internetu. Normalizace a liberalizace porna jakožto zábavy pro dospělé tak podle Bray zapříčinila naši neschopnost vidět producenty jako pasáky, globální pornoprůmysl jako formu obchodování s lidmi či účinkující v pornu jako prostitutky. Namísto toho aktéry oslovujeme herci či pornohvězdy a pornografy jako filmové tvůrce nebo producenty. Pornografie je tak dle této autorky složitou formou prostituce, kdy sociální a ekonomické vztahy v rámci tohoto průmyslu přesahují naše chápání prostituce. A co více, ona prostituce pornohvězd je denně bezplatně globálně producenty prostituována skrze internet a tímto se stává sexuálním otroctvím. Autorka se dále také okazuje na Marxe, když tvrdí, že to, co aktérka v pornofilmu vyprodukovala prostřednictvím svého živého těla, jí bylo odebráno, její prostituce jí byla odebrána a přeměnila se na zboží či věc, sic mrtvou, leč mocnou (Bray, 2011).

Ačkoli je marxismus stavebním pilířem mnoha feministických teorií ve smyslu popisu nejen pornoherectví jako druhu vykořisťující práce, Brooke M. Beloso upozorňuje na to, že se feministky v těchto případech dopouštějí chybného vidění pracovníků v sexuálním průmyslu jako obětí jakožto žen, nikoli pracovníků. V jejich pojetí jde tedy spíše o vykořisťování z hlediska

sexuality a genderu než třídy (Beloso, 2012). Beloso tedy vytýká jak sexuálně liberálním, tak anti-pornografickým feministkám zaměření se na sexuální práci jako na genderový problém spíše než na problém pracující třídy (Beloso cit. dle Berg, 2017).

3.2. Konzervativci, církve a porno

Konzervativní společenský přístup je také charakteristický odmítáním pornografie, ale je v zásadě založen na jiných ideologických a morálních základech než feministický přístup. V tomto případě je porno vnímáno jako vulgarizace kultury (Kalenda, 2013) a podryvání patriarchálního nastavení společnosti a rodin (Lišková, 2008).

Konzervativní přístup, který se dostal do popředí zejména v 80. letech, se snaží analyzovat příčiny a podmínky šíření pornografie. Pornografie není vnímána jako samostatný objekt, ale jako jeden ze symptomů doprovázející změny v rámci společnosti spojené s přechodem z industriální do post-industriální sféry, neřízeného hédonismu, nástupem post-moralistické éry či spotřebitelského kapitalismu. Pornografii tak lze v rámci sociologie vnímat jako součást širších socio-kulturních změn, které se dotýkají života jedinců (Kalenda, 2013).

Výhradně restriktivní přístup k pornografii zastává zejména církve. Jak sociální konzervativci, tak církevní představitelé zdůrazňují morální rozklad, který pornografie způsobuje. Vnímají ji jako hrozbu namířenou proti tradiční rodině a proti hodnotám, které stojí v základu společnosti (Lišková, 2008).

Z úst různých představitelů církve zaznívají podobné názory na pornografii. Vidí ji jako nebezpečnou a destruktivní zejména proto, že „zneužívá silné vizuální smysly muže, aby u něho probudila sexuální touhu.“ Hovoří o pornografii jako velmi přitažlivé, ale zároveň zrádné (Rattay, 2017).

V Katechismu katolické církve schváleném Janem Pavlem II. se o pornografii hovoří jako o odcizování intimity partnerů pro účely třetí osoby, která „znetvořuje manželský úkon, důvěrné darování jednoho manžela druhému“. O účinkujících v porno filmech potom hovoří jako o jedincích zraňující svou důstojnost, protože se stávají předmětem „nízké rozkoše a nedovoleného zisku.“ Pomoc s odstraněním tohoto „těžkého hříchu“ a „přeludu neskutečného světa“ hledají u státu. Volají po zabrání rozšiřování pornografického materiálu skrze občanské zákony (Katechismus, 1992). Současný předseda rady Církve bratrské, David Novák, pak pornografii kritizuje také v reflexi na partnerský život. Ničivý dopad pornografie má dle něj vliv zejména na manželství, pokud totiž jeden partner sleduje pornografii, „hrozí postupný rozpad intimního soužití partnerů, protože si dotyčný zvykne svoje sexuální potřeby naplňovat jinde“ a začne podvědomě to, co vidí, považovat za normu. V ohrožení jsou dle něj také děti a mládež, zastává názor, že „pornografie probouzí předčasný zájem o sexualitu, přičemž dítě získává deformovanou představu o sexu“. Negativní dopady na zdraví dětí a mládeže pak dále rozvádí: „U dívek zvyšuje sledování pornografie pravděpodobnost vzniku anorexie a dalších poruch příjmu potravy“ a „u chlapců pak sledování pornografie může vést ke spojení sexuality s násilím na ženách.“ (Novák, 2018).

3.3. Liberální přístup k pornografii a porn studies

Studium pornografie nachází svůj smysl také ve vědě. Liberální pozice kulturních studií je prezentovaná tak zvanými „porn studies“, pro které pornografie ztělesňuje pouze jeden z mnoha současných kulturních fenoménů. V rámci tohoto přístupu je tedy zastáván názor, že by pornografie neměla mít negativní ideologické zbarvení a měla by být chápána podobně jako každý jiný sociální fenomén (Kalenda, 2013). Jde o diametrálně odlišný přístup k pornografii od předchozích dvou. Klade důraz na vnímání profese

v sexuálním odvětví, a tudíž i profesi pornoherček, jako kvalifikovanou práci zahrnující lidské působení (Weitzer, 2010). Jedná se o vědecký přístup k pornografii jako předmětu zkoumání. Od přelomu století se postupně rozvíjí a zaměřuje se na historii pornografie, analýzu její výroby a spotřeby, estetiku, jaký význam má pro publikum a její místo v současné kultuře. Porn studies jsou tedy reakcí na to, že se porno stává důležitou součástí života lidí. Výzkumy týkající se pornografie bývají obzvlášť komplikované vzhledem k negativnímu plášti, do kterého je pornografie zabalena (Attwood & Smith, 2014).

Ačkoli se v uplynulém desetiletí zájem o studium pornografie zvýšil, stále o tomto fenoménu z vědeckého pohledu víme velmi málo (ibid.). Série výzkumů z přelomu století v oblasti tematiky pornografie se zaměřila na to, jakým způsobem jednotlivci vnímají porno hvězdy, nicméně aktuálně existuje velmi malé podvědomí o jejich skutečných charakteristikách. Zajímavé zjištění přinesla etnografická studie z let 1991 a 1993, která pro sběr dat využila rozhovory s pornoherci/pornoherčkami, producenty a spisovateli. Z rozhovorů vzešlo, že ti, kteří byli zapojeni do pornoprůmyslu, zaujímali nepřátelský či ambivalentní postoj vůči akceptovaným společenským konvencím, měli omezené možnosti výběru zaměstnání nebo měli zkušenost se sexuálním zneužíváním v dětství. Mnoho výzkumů pornografie je založeno na psychologické metodologii, zaměřují se spíše na vnímání pornografie, tedy jsou prováděny v laboratořích, participantům jsou předkládány různé typy pornografické snímků a je zjišťována jejich stimulace těmito snímky. Překvapivě výzkumů, které by se zaměřovaly přímo na profesi pornoherectví, je prozatím poskromnu (Weitzer, 2010), nicméně v posledních letech bylo několik významných výzkumů na ono téma zrealizováno.

Prozatím jeden z nejvýznamnějších výzkumů, který se nejvíce vztahuje k tématu pornoherectví jako profese byl realizován Sharon Abbott. Obsah

tohoto výzkumu jsem již stručně popsala v podkapitole pornoherectví jako profese.

Heather Berg uskutečnila kvalitativní výzkum ohledně autenticity v pornofilmech, založený na rozhovorech s pornoherci/pornoherečkami účinkujícími ve filmech pro dospělé, manažery a dalšími jedinci pracujícími v pornoprůmyslu. Pojem autenticity využívá k odkázání se na typ emocionální a komunikativní práce a na typ nabízené komodity se zaměřením na účinkující v pornofilmech, tedy na jejich skutečném (autentickém) zájmu podílet se na vytváření pornografických znázornění skrze jejich výkon, převažujícím nad výkonem profese pouze z důvodu financí.⁸ Přičemž se ve svém výzkumu zaměřila na autenticitu v pornofilmech jako možný nástroj boje feministické pornografie proti komerčnímu tržnímu principu, na kterém je založena masová výroba pornografie. Z jejích výsledků, mimo jiné, vyplynulo, že autenticitu vnímají jak manažeři, tak aktéři účinkující v pornofilmech jako další způsob práce a uplatnění se v ní, spíše než jako útek z momentálně převažující tvorby (Berg, 2017).

V roce 2012 vyšel článek týkající se významného výzkumu, který se zabýval charakteristikou herců a hereček účinkujících v pornofilmech na základě jejich vlastních výpovědí v kontrastu k výpovědím studentů, kteří byli do výzkumu zapojeni. Výzkum se tedy zaměřil na porovnávání výpovědí studentů a aktérů v pornofilmech. Výzkum přišel s velmi zajímavými zjištěními ohledně významných rozdílů mezi sebehodnocením pornoherců a pornohereček a jejich hodnocením studenty. Výzkum se zaměřoval například na již zmíněnou sebedůvěru aktérů, počet sexuálních partnerů, věk prvního sexuálního styku, mírou sexuálního zneužívání v dětství, užívání si práce či

⁸ Nezajímá se tedy o to, zda jsou samotná pornografická znázornění a výkony autentické (tedy pravdivé či skutečné) ani o hledání skutečné autenticity (pravosti) ve smyslu chápání jiných forem pornografie jako kopií (Berg, 2017).

sexu jako takového, výdělků akterů a podobně (Griffith, Hayworth & Adams a kol., 2013).

Ve stejném roce vyšel také článek popisující výzkum, který je částečně propojen s výše zmíněný, neboť pracuje se vzorkem participantek účinkujících v pornofilmech (nezahrnuje tedy pornoherce a studenty) a kontrolní skupinou participantek. Tento výzkum se soustředí na hypotézu vnímání sexuálních pracovníků jakožto „poškozeného zboží“, v reflexi na veřejné mínění, že herečky zapojené do pornografického průmyslu pocházejí z horších podmínek a bývají psychicky nemocné více než ostatní ženy. Konkrétně se pak výzkum zaměřuje opět na sebevědomí participantek, kvalitu života, užívání drog a alkoholu, sexuální chování apod. (Griffith, Mitchell & Hart a kol., 2013).

3.4. Pornografie v prostředí České republiky

V České republice se na tvorbě společenského rámce pornografie podílí zejména obory sexuologie a kriminologie. Feministické projevy nejsou v tuzemsku s pornografií příliš spojené a pokud se objevují, jsou namířeny proti tak zvané pornografii tlumené, „výhrady se občas objevují jako podmnožina feministických stížností na prezentaci ženského těla například v reklamě“ (Lišková, 2009, s. 83).

Negativní přístup k pornografii můžeme v české literatuře zaznamenat například v knize *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. V kapitole *Pornografie a prostituce jako základní kategorie mravnostní kriminality* její autor Jan Chmelík charakterizuje, dle svého vlastního přístupu, pornografii takto: „...lze pornografii pro účely trestního práva vymezit jako jakýkoli předmět, zobrazení nebo prezentaci pohlavních orgánů, pohlavního nebo jiného styku, které veřejně, způsobem ponižujícím lidskou důstojnost a hrubě zasahujícím do dobrých mravů obvykle vyvolává pocit studu a ošklivosti, zvyrazňuje agresi a zvláště intenzivním a vtíravým způsobem logicky podněcuje sexuální pud“ (Chmelík, 2003, s. 47). Z jeho

charakteristiky je patrný velmi odmítavý a pohrdavý přístup k pornografii, kterou autor staví do přímého protikladu k mravnosti. Nicméně je nezbytné poznamenat, že Chmelík rozlišuje pornografické materiály na „materiály s erotickým obsahem, který je neagresivní (pornoerotika), a na agresivní pornografii“ a stejně tak rozlišuje sexualitu dobrou a zdravou a sexualitu špatnou a pro společnost nebezpečnou. Pornoerotické materiály jsou pak vnímány jako pozitivní náhražky, které mohou přispět ke zkvalitnění sexuálního života jedinců a je jim připisována edukační a pedagogická funkce. V bipolaritě pak dále pokračuje, když pornografii odlišuje od erotiky, přičemž z produktu, který získal nálepkou erotiky, musí být patrný „kladný emocionální výraz“, nesmí pobuřovat „estetické cítění“, pohlavní spojení v něm vyobrazené „je výsledkem přirozeného podnětu“, „respektuje mužskou a ženskou krásu těla, půvab a jedinečnost vztahu“ a „nepředjímá žádné násilí, perversitu a anomálii pohlavního aktu“. Pro zdůraznění kontrastu dále autor uvádí že „pornografie o uvedené atributy nestojí, a naopak zdůrazňuje emoce, násilí, agresi, ponížení osobnosti, deformuje vztah muže a ženy. Se ženou je v pornografických materiálech zacházeno vesměs nelidsky a je brána jako bezcenná věc, sloužící muži k uspokojení jeho pohlavních zvráceností.“ (Chmelík, 2003, s. 48).⁹ Problematická se tedy zdá být opět snaha o rozlišení dobré a špatné pornografie, která je dle mého názoru otázkou subjektivního přístupu a dá se tedy velmi těžko generalizovat. Dalším problémem se také zdá být ignorování kvalitativních rozdílů mezi jednotlivými druhy pornografie, což je ostatně také jedna z výtek Ellen Wills anti-pornografickým feministkám. Tak zvanou pornografii pro ženy, která se začíná formovat již na začátku 80. let a zaměřuje se zejména na ženskou slast, bychom tedy mohli, dle Chmelíkovi kategorizace, zařadit pod erotiku, vzhledem k tomu, že svým

⁹ V příloze knihy jsou pak demonstrovány tři příklady videokazet s pornografickou produkcí, přičemž autoři uvádí, že „téměř na každé zajištěné kazetě se objevuje pokořující finále zobrazených sexuálních styků představující ejakulaci muže do ženinych úst...“ (Chmelík, 2003, s. 193).

obsahem by mohla splňovat její požadavky. Zajímavé je, že také jedna z režisérek oněch pornografických filmů pro ženy Candida Royalle své produkty nazývá erotikou spíše než pornografií (McElroy, 1995). Dalo by se tedy říci, v reflexi na rozlišení erotiky a pornografie Jana Chmelíka, že ženská pornografie (erotika) je ta správná, edukativní a pro společnost přínosná, a naopak ona klasická pornografie (pravděpodobně vytvářená pro muže) je špatná, nezdravá a pro společnost nebezpečná?

Rezistentní postoj k pornografii zaujímá, v rámci České republiky, například také psycholog Slavomil Hubálek, který mladé muže, bavící se pasivním sledováním pornografických filmů, označuje za naši hanbu (Hubálek, 1997), nebo sexuolog Ivo Pondělňíček, podle kterého *„pornografie zobrazuje sexuální akt jako činnost, v níž se rozpouští osobnost spojením násilí a nenasytnosti“* (Pondělňíček, 2005).

Naopak pozitivní postoj k sexualitě a pornografii má například sexuolog Radim Uzel¹⁰, který na základě shromážděných faktů o pornografii konstatuje, že *„pornografie není příčinou poškození člověka a ve skutečnosti je sociálně a individuálně užitečná“, „nepodkopává společenské vazby“, „nezneužívá členy společnosti“, „je daleko méně škodlivá než mnohé sociálně plně akceptované jevy“* (čímž Uzel například myslí kouření cigaret či alkohol) a zákony proti pornografii shledává kontraproduktivními, protože jejich vymáhání by odvádělo pozornost od jiných skutečně kriminálních aktivit a vnímá je jako vládní pokus o uzákonění morálky, což odporuje lidské svobodě (Uzel, 2004, s.103-104). Podobný argument o kontraproduktivě a zásahu do lidské svobody prostřednictvím cenzury pornografie můžeme vidět u již zmiňované zastánkyně liberálního feministického přístupu Wendy McElroy.

¹⁰ Kateřina Lišková však jednoznačně pozitivní přístup k pornografii sexuologa Radima Uzla zpochybňuje (Lišková, 2009, s. 85-87).

Česká socioložka Kateřina Lišková, která se sama hlásí k feminismu, se k pornografii staví rovněž spíše pozitivně. Je autorkou knihy *Hodné holky se dívají jinak: feminismus a pornografie*, která se zdá být prozatím nejvýznamnějším dílem v rámci České republiky dotýkající se pornografie blíže z pohledu společenských věd. Kniha je však, jak autorka sama píše, „prací nezastíraně politicky angažovanou“ (Lišková, 2009, s. 15). Konstatuje, že pornografie může mít také pozitivní vliv, protože člověku dovoluje prozkoumávat nejen sex, ale také genderové role, což v jejím pojetí znamená zkoumat, co znamená být mužem a ženou. To nutně od pornografie neočekáváme. V pornografii vidí, mimo individuální rovinu, také širší společenský rozměr – tedy to, jak jinak by pořádky kolem nás mohly vypadat (myslí tím zejména různé druhy sexuálních scénářů či sexuálních a genderových identit, orientací a preferencí). Také poznamenává, že i na Českou republiku se v poslední době snesla vlna současné morální paniky, která se řítí Evropu a týká se obecně sexuality (Lišková, 2017). Neodmítavé přístupy k pornografii však zejména zdůrazňují pozitivní využití pornografie spíše než pornografii jako takovou.

Podmínky v České republice se zdají být pro produkci pornografie velmi přívětivé. Producenti se shodují na tom, že Česko je jedním z hlavních center pornografie v rámci Evropy zejména kvůli nízkým nákladům na natáčení, bezproblémovosti najít aktéry, kteří mají zájem o účinkování v pornofilmech, či benevolentním zákonům. Jeden z českých producentů také zmiňuje ateismus jako jeden z důvodů, proč je pornografie a profese pornoherčky v tuzemsku více rozšířená než například v sousedním silně katolickém Polsku (Úšela, 2018; Dudek 2016).

4. Teoretické ukotvení

Vzhledem k výše zmíněnému, pornoherectví je mnohými vnímáno jako narušení společenských norem, a to z morálního a etického hlediska. Překročení morálních či etických společenských hranic, stanovených v dané společnosti, je z velké části považováno za deviantní chování, které vede k různým společenským reakcím. Nicméně, jak jsme si již naznačili výše, sociální realita je výsledkem sociální konstrukce jedinců, kteří různými způsoby onu sociální realitu vytvářejí svými interpretacemi a sociálními reakcemi. V této kapitole se tedy budeme věnovat tomu, jakým způsobem dochází k označování jedinců za devianty, jak společnost reaguje na porušování stanovených norem, kdo vlastně tyto normy vytváří, udržuje a vyžaduje jejich dodržování a jaké důsledky má v konečné fázi pro jedince proces přiřazení nálepky devianta.

4.1. Proces vytváření outsiderů a teorie sociální reakce

Edwin M. Lemert a Howard S. Becker jsou považováni za představitele teorie labelingu¹¹ (Giddens, 2013, s. 862; Kubátová & Znebežánek, 2008, s. 138-139). Becker nicméně později upozorňuje, že labeling není v jeho práci klíčový a nepovažuje ji tak za teorii labelingu¹². Právě Lemerta pak Becker označuje více odpovědného za onu teorii (Becker, 2015), sám Lemert však místo termínu *labeling* používá slovní spojení *sociální reakce* (Lemert, 1951). Nicméně oba představitelé tohoto myšlenkového směru sdílejí podobný pohled na sociální

¹¹ Případně teorie etikizace, nálepkování, značkování (Giddens, 2013, s. 862).

¹² Ve skutečnosti Becker o své práci nehovoří ani jako o teorii, vzhledem k tomu, že netvrdí, že proces, který popisuje, nastane vždy. Dle jeho vlastních slov pouze tvrdí, že pokud jev nastane, bude probíhat právě způsobem, který popisuje (Becker, 2015).

deviace, a hlavně pak na tvorbu a proces vzniku deviantních jedinců (Lemert, 1951; Becker 1966). Deviaci tedy v rámci této teorie můžeme chápat jako jakýsi produkt myšlenek, které lidé navzájem sdílejí – deviantní nálepky jsou pak sdílenými významy, které jsou přidělovány určitým jedincům v rámci procesů sociální interakce (Kubátová, Znebežánek, 2008, s. 138). Je tedy znatelné, že teorie labelingu vycházejí a spadají pod myšlenkový směr symbolického interakcionismu. Podle této teorie pak porozumění povaze deviace předchází nutnost zjištění, proč jsou někteří jedinci označováni za devianty (Giddens, 2013, s. 862).

Deviace jsou některými autory formulovány jako porušení nastavených pravidel, posléze jsou hledány příčiny porušení těchto pravidel v osobnostních faktorech a v důsledcích životních situací jedinců odpovědných za deviantní chování. Becker, inspirován například Tannenbaumem, Kitsusem či právě Lemertem, vidí v daných přístupech problém, který pramení z ignorace klíčového faktu deviace, a sice, že je vytvářena společností. Becker tím míní to, že „sociální skupiny produkují deviace prostřednictvím vytváření pravidel, jejichž porušení konstituuje deviace, aplikováním těchto pravidel na konkrétní jedince a označováním těchto jedinců za *outsidery*“¹³ (Becker, 1966, s. 8-9). Budeme-li nahlížet na deviaci z tohoto úhlu pohledu, říká Becker, deviace není ono jednání, kterého se osoba dopustila, ale spíše důsledek aplikace pravidel a sankcí ostatních subjektů na daného „viníka“. Deviant je potom ten, kterému byla úspěšně přiřknuta nálepka a deviantní chování je takové chování, které je lidmi za deviantní označeno. Je velmi

¹³ Samotný pojem *outsider* hned v úvodu Becker vysvětluje dvojsmyslně. Poruší-li člověk pravidlo nastavené určitou sociální skupinou, jeví se pak jako zvláštní typ osoby, které nelze věřit, že je schopna žít v rámci pravidel nastavených danou skupinou. Becker však upozorňuje na fakt, že osoba označená za outsidera nemusí pravidla, dle kterých je souzena, akceptovat a nemusí považovat ty, co ho odsuzují, jako kompetentní či oprávněné subjekty. Z čehož vyplývá, že subjekt porušující pravidla může naopak ty, co jej odsuzují považovat za *outsidery* (Becker, 1966, s. 1-2).

důležité mít na paměti, že Becker se v rámci jeho analýzy zaměřuje spíše na proces označování jedinců za outsiders, více než na personální a společenské charakteristiky deviantů. Becker vidí deviaci jakožto produkt jakési interakce mezi sociální skupinou a jedincem porušující její pravidla. Tedy jako produkt procesu zahrnující reakce ostatních lidí na určitý typ chování. Zda je či není akt deviantní, totiž záleží na tom, jakým způsobem na něj budou reagovat ostatní lidé (Becker, 1966, s. 9-14).

V reflexi na výše zmíněné je tedy podstatné nepředpokládat, že dané osoby spáchaly deviantní čin, někteří jedinci totiž mohou být označeni za devianty, ačkoli ve skutečnosti neporušili žádné pravidlo (ibid.). Lemert ve své práci zmiňuje také jakousi společenskou viditelnost dané deviace, přičemž společenské zviditelnění podmiňuje její identifikaci. Deviace, společensky viditelné v rámci skupiny, komunity nebo společnosti, pak dále vyvolávají u jejích členů různé variace expresivních reakcí a postojů v závislosti na povaze dané deviace a očekávání konformní většiny. Onen stupeň viditelnosti dané deviace se pak odvíjí od různých faktorů, jako je například věk či pohlaví jedinců. (Lemert, 1951, s. 51-54). Podobnou myšlenku pak také nalezneme u Beckera, který zastává názor, že pro proces označení devianta je podstatné, kým byl deviantní čin spáchán a kdo se tímto činem cítí být ohrožen. Nelze totiž kategorizovat čin jako deviantní bez reakcí ostatních jedinců. Chování samo o sobě pak není deviantní – je to interakce mezi osobou páchající daný akt a těmi, kteří na něj nějak reagují (Becker, 1966, s. 9-14). Důraz na proces tvorby deviace či označení chování za deviantní klade také John Kitsuse, který navrhuje posun fokusu teorie a výzkumu z forem deviantního chování na procesy, skrze které jsou lidé za devianty označeni, jinak řečeno, jak lidé charakterizují jedince jako deviantního. Deviace má být koncipována jako proces, kterým členové skupiny, komunity nebo společnosti za prvé interpretují chování jako deviantní, za druhé charakterizují jedince takto se

chovajícího, jako určitým způsobem deviantního, a za třetí zacházejí s ním tak, jak je vhodné vzhledem k dané deviaci. Kitsuse pak příkladem uvádí, že homosexuální role a chování je vnímáno jako nevhodné k danému pohlaví jedince, a tudíž je chápáno jako deviantní (Kitsuse, 1962). Během procesu označování jedince za devianta krystalizuje jeho stigmatizace, segregace a stereotypizace v rámci interakce mezi ním a většinovou společností. Výsledkem je pak redefinování jeho statusu devianta a připsání speciální role outsidera (Lemert, 1951, s. 55).

Pokud deviantní chování nějakou dobu přetrvává, vznikají tendence připojovat stereotypní stigmata k deviantovi společně se sociálními charakteristikami devianta a jeho nebo její předpokládané role.¹⁴ Ony sociální charakteristiky bývají emočně a významově zatíženy a následně slouží k vymezení očekávaného chování deviantů v sociálních interakcích a stávají se poté recipročními v deviantově vlastní sebe-definici. (Lemert, 1951, s. 64).

Na základě již zmíněného máme přirozeně tendenci pít se po tom, kdo ona pravidla určuje. Becker si tedy pokládá otázku: *Kdo vládne?* Moderní společnosti nejsou jednoduchou organizací a každý nesouhlasí se stejnými pravidly a s tím, jak jsou v různých situacích aplikována. Specifické sociální skupiny si vytvářejí svá vlastní pravidla, která jsou diferencována na základě sociálních tříd, etnicit, kultur a profesí. Pravidla tedy nejsou univerzálně uznávaná, jsou naopak objektem konfliktu a nesouhlasu a součástí politických procesů ve společnosti. Úspěšné vynucení a přijetí pravidel je zásluhou politické a ekonomické moci. Becker také podotýká, že lidé ve skutečnosti

¹⁴ John Kitsuse pak dále teorii rozvíjí o tak zvanou retrospektivní interpretaci, kdy ze strany majoritní společnosti dochází k tendencím označovat i minulé jednání jedince označeného za devianta jako deviantní (Kitsuse, 1962).

vždy vynucují svá pravidla na ostatních (Becker, 1966, s. 15-17). Dle Giddense, označování provádějí zejména lidé zastupující síly zákona a pořádku, případně ti, kteří jsou schopni formulovat zásady „konvenční morálky“ pro druhé (Giddens, 2013, s. 862).

Beckerova teorie tedy stojí na předpokladu, že deviace jsou vytvářeny skrze reakce lidí na určitý typ chování, označováním tohoto typu chování za deviantní. Nicméně je potřeba mít stále na mysli, že pravidla vytvářená a udržována skrze označování nejsou universálně uznávána. Naopak jsou objektem konfliktu a nepochopení, částí politických procesů ve společnosti (Becker, 1966, s. 18). Nálepkování se mění v čase (Giddens, 2013, s. 864) a je tedy ovlivňováno aktuálním, ale i historickým kontextem daného společenského seskupení. V Beckerově výkladu deviace tedy můžeme pozorovat prvky konstruktivismu – deviantní chování není dáno jedincem, ale reakcemi skupiny na něj.

Becker rozlišuje dva typy chování. Chování konformní, tedy následující a dodržující stanovená pravidla, a chování stojící v protikladu prvně zmíněnému, tedy čistě deviantní, chování nenásledující pravidla a také takto vnímané. Becker pak dále v reakci na ne/dodržování stanovených pravidel a reakcí okolí na chování jako na ne/deviantní stanovuje další dva typy chování. Konformní jednání se v Beckerově teorii vyznačuje neporušováním pravidel a neoznačením za deviantní. V případě, že je chování označeno za deviantní, ačkoli ze strany jedince nedošlo k porušení pravidel, „viníka“ nazývá falešně obviněným, v opačném případě, tedy pokud jedinec porušuje stanovená pravidla, nicméně není označen za devianta, tento typ deviace Becker nazývá „skrytou“ deviací. Nicméně vzhledem k základní myšlence Beckerovy teorie, tedy takové, že jsou deviace konstruované na základě sociálních reakcí okolí, poslední typ deviantního chování z tohoto pohledu do teorie více méně nezapadá (Becker, 1966, s. 20).

4.2. Primární, sekundární deviace a deviantní kariéra

Howard Becker v rámci své teorie popisuje koncept sekvence deviantního chování jako deviantní kariéru. V následujících řádcích si tedy představíme Beckerovu teorii deviantní kariéry doplněnou o koncept primární a sekundární deviace Edwina Lemerta.

Prvním krokem v rámci deviantní kariéry je spáchání nekonformního aktu, tedy nějakého aktu, který porušuje určitá pravidla. Deviantní akty však nemusejí být nutně něčím motivovány, ačkoli je často deviantní chování vnímáno jako jednání za nějakým účelem. Jedinci jednoduše mohou daná pravidla ignorovat nebo nevědět, že nějaké pravidlo porušují. Faktem je, že se aktér vědomě vyvaruje jednání, které není v souladu s určitým typem chování, protože by mohlo nepříznivě ovlivnit ostatní aktivity, do kterých je zapojen¹⁵ (Becker, 1966, s. 24-27). V užším pojetí sociologie však nejsou deviace významné do doby, než jsou transformovány do aktivních rolí a stanou se tak sociálními kritérii pro připsání statusu. Dle Lemerta je nicméně v tomto procesu také důležitá zpětná vazba devianta, tedy jeho vlastní reakce na odchylky a případná oprava svých sociopatických vzorců. Deviace tedy zůstávají primárními, tedy jaksí situačními, do doby, dokud je daný jedinec své činy, označené jako deviantní, schopen racionalizovat, případně jinak řešit jako společensky přijatelnou roli. (Lemert, 1951, s. 74). Becker v rámci své teorie zastává podobný názor, a sice, že si aktér po první zkušenosti s deviantním činem stále může vybrat, zda se, ve světle drastických důsledků, které pro něj deviantní chování může mít, rozhodne navrátit se na správnou

¹⁵ Becker totiž říká, že namísto toho, abychom se ptali, proč chtějí devianti dělat věci, které jsou zakázané, raději bychom se měli ptát, proč konvenční lidé nenásledují jejich deviantní impulsy. Becker se v tomto případě odkazuje na koncept závazku, kterému se věnuje ve svém dřívějším článku *Notes on the Concept of Commitment* a který považuje za užitečnou vysvětlující proměnnou pro konzistentní chování (Becker 1966; Becker, 1960).

cestu, zpět do „konvenční komunity“, anebo nastartuje cyklus vzrůstající deviace (Becker, 1966, s. 31).

Co ale Beckera, a stejně tak v tomto případě nás, zajímá, jsou aktéři, kteří ve svém deviantním chování setrvávají, tedy tvoří z něj jakousi životní cestu. Lemert v této fázi již hovoří o sekundární deviaci, přičemž ji charakterizuje jako stav, kdy jedinec začne využívat jeho deviantní chování nebo roli na něm založenou, jako prostředek obrany, útlaku nebo přizpůsobení se problémům způsobených následnou společenskou reakcí vůči němu. Na jedinci lze pak vyzorovat symbolické přijetí nové role, například ve stylu oblékání, mluvě, postoji a podobně (Lemert, 1951, s. 76).

Znovu je potřeba zdůraznit, že jeden z ústředních procesů budování stabilního prvku deviantního chování je zkušenost s veřejným označením za devianta, přičemž tento proces označování se ani tak neodvíjí od toho, co daný jedinec dělá, ale je závislý na tom, co dělají lidé okolo něj, respektive jestli budou prosazovat pravidla, která porušil. Důsledek, který má ono označování, je drastická změna jeho individuální veřejné identity. Status devianta je jedním z krucálních v rámci společnosti a přináší s sebou pro aktéra mnoho negativních dopadů. Rozsah a intenzita reakcí okolí na určitý deviantní akt se různí (Becker, 1966, s. 30-31). Nejvýznamnější změna osobnosti je pak viditelná, když se ony společenské charakteristiky devianta společně s daným subjektivním protějškem stanou generalizovanými. Jinými slovy, když dojde ke generalizaci propojení konkrétního jedince s jeho sociálním deviantním vymezením (Lemert, 1951, s. 77).

Finálním krokem devianta je zapojení se do organizované deviantní skupiny. Pojítkem členů dané deviantní skupiny je pak právě jejich deviace. Deviantní skupiny jsou, více než jednotlivci, tlačeni k racionalizaci jejich pozice, v extrémních případech pak vyvíjejí velmi složité historické, právní a psychologické ospravedlnění pro jejich deviantní aktivity. Deviantní

skupiny poskytují jedincům důvod, proč pokračovat v linii deviantních aktivit a učí je, jak v rámci nich jednat s minimem potíží (Becker, 1966, s. 39). Také Lemert ve své teorii hovoří o podstatném vlivu vstupu jedince do organizované deviantní skupiny na jeho budoucí vývoj. Připojení se jedince k deviantní skupině si Lemert vysvětluje jako jeho vlastní přijetí deviantní nálepky. Deviantovi tak v určitém slova smyslu tento krok usnadňuje cestu, vzhledem k tomu, že jím naplní očekávání společnosti (Lemert, 1951, s. 97).

4.3. Následky procesu označení jedince za devianta

Když dojde k deviantnímu chování, tedy chování, které odmítá základní hodnoty a normy, jeden z jeho prvků je rozpad sociálních kontrol, které obvykle udržují hodnotové normy chování. V komplexních společnostech je proces o něco komplikovanější, jelikož rozpad sociální kontroly je často výsledkem participace ve skupině, která má vlastní kulturu a jejíž sociální kontrola působí protichůdně k té z většinové společnosti. Dle Beckera je tedy při vzniku deviantního chování důležitým faktorem proces, kdy se člověk osvobodí od kontroly většinové společnosti a stane se odpovědný kontrole v dané menší skupině (Becker, 1966, s. 59).

Lidé, kteří se zapojí do aktivit považovaných za deviantní, mají typický problém s tím, že ostatní členové společnosti s ním nesdílí stejný pohled na to, jakým způsobem jednají (Becker, 1966, s. 81). Společnost má pak tendence vytvářet bariéry, které vylučují devianta z mnoha jejích obecných a specifických sociálních a ekonomických rolí a zároveň jej izolují od příležitostí participovat. Jakákoli osoba, která usiluje o určitou roli, týkající se ať už deviantního či nedevariantního chování, je totiž omezena společenským postavením deviance (Lemert, 1951, s. 81).

Když má člověk deviantně činný možnost interakce s jím podobným, je pravděpodobné, že dojde k vytvoření společné kultury, která bude postavena na problémech vznikajících z odlišností mezi jejich vnímáním toho, co činí, a vnímáním ostatní členů společnosti (Becker, 1966, s. 81).

Rodinné vztahy jsou pak jednou z oblastí, na které mají bezpochyby vliv určité typy profesí. Becker tuto problematiku demonstruje na příkladu jazzových muzikantů. Říká, že členství v rodině váže ony muzikanty k lidem, kteří pro něj představují outsidersy¹⁶, řídící se „konvenčními“ sociálními pravidly, jejichž autoritu neuznávají. Takovéto vztahy v sobě nesoucí konflikt mohou vyústit v katastrofální důsledky pro kariéru a/nebo pro rodinné vazby. Rodiče muzikantů obvykle nesouhlasí s vývojem jejich kariéry v tomto směru. Bez ohledu na sociální třídu, ze které pochází, je totiž tento typ profese vnímán jako porušující „konvenční chování“ (ibid, s. 114-115). Dle Beckera má pak konflikt dva typické dopady na kariéru. První je vzdání se hudby jako své profese a druhý ignorace rodiny a pokračování v kariéře, přičemž v tomto případě jedinec přestane být rodinou podporován. Nastane pak pravděpodobně neustálý boj okolo daného tématu – výsledek určí, zda bude jedincova kariéra pokračovat, nebo bude ukončena (Becker, 1966, s. 117).

Úplný dopad statusu devianta nemusí jedinec vnímat do doby, než pocítí dlouhodobou sérii sankcí a odmítání, například nemůže-li dostáhnout sociálních rolí, po kterých touží, právě z důvodu svého deviantního statusu (Lemert, 1951, s. 93).

Výše bylo zmíněno, že se Becker ve své teorii také zajímal o to, kdo vytváří ona pravidla, která určují, co je a co není deviantním aktem. Dojde-li tedy k nějakému deviantnímu aktu a jedinec je označen za devianta, na základě

¹⁶ Viz poznámka č. 13.

výše zmíněného procesu, a spojením deviantních jedinců vzniká ať už větší, či menší deviantní skupina, přicházejí na řadu různé akční činitelé, kteří mají zájem právě na změně či nové tvorbě pravidel. Tvůrce pravidel zajímá zejména obsah pravidel. Již existující pravidla je dostatečně neuspokojují, protože existuje jakási zlá síla, která je znepokojuje. Pociťují, že nic na světě nebude správně do té doby, dokud tyto pravidla nebudou pozměněna. Opírají se o absolutní etiku a jakýkoli prostředek je ospravedlnitelný k odstranění onoho zla. Becker přirovnává tyto reformátory „dobra“ ke křesťákům, protože je pro ně typické považovat svou misi za svatou (Becker, 1966, s. 140-142). Oni reformátoři pak v tomto duchu konají zejména proto, že věří, že jimi nastavená pravidla a normy budou mít na dané devianty správný vliv a bude to takto pro ně lepší. Pro morální křesťáky je typické, že chtějí pomáhat těm pod nimi, aby dosáhli lepšího statusu. Také jsou více koncentrování na závěry, spíše než na prostředky. Tato morální tažení často vyžadují služby profesionálů, kteří jsou schopni vypracovat příslušná pravidla v přijatelné formě. Snažení morálních křesťáků může mít velký úspěch, který se však může pomalu vytratit důsledkem změny mravnostní morálky a zákonů ono hnutí podporujících (Becker, 1966, s. 147-152). Vytváření deviantních kategorií skrze nálepky odráží mocenskou strukturu dané společnosti, komunity či skupiny (Giddens, 2013, s. 862).

V případě, že se oněm křesťákům podaří prosadit pravidla, která navrhují, přicházejí na řadu již zmínění aktéři, kteří mají na starost jejich vynucování. Zejména, když se organizace usilující o vynucení oněch pravidel snaží získat finanční prostředky, oscilují mezi dvěma druhy tvrzení. Za prvé tvrdí, že díky jejich úsilí je možné onen problém vyřešit, zároveň však proklamují, že problém je závažnější než kdy před tím a vyžaduje obnovení a zvýšení úsilí k tomu, abychom jej byli schopni udržet pod kontrolou. Skeptický a pesimistický pohled vynucovatele pravidel sílí s jeho každodenní zkušeností

– vidí dané jedince neustále páchat ony přestupky a tím se v jeho očích sami označují za outsiders (Becker, 1966, s. 155-157).

V teoretické části práce jsme si rozebrali vývoj filmové pornografie, na který měly bezpochyby vliv, jak jsme si ukázali, také společenské procesy, které napomohly například k jejímu rozvoji a globalizaci. Předmětem našeho zájmu bylo také téma pornoherectví jako profese a její postavení v rámci společnosti, přičemž jsme si ukázali, že je tato profese spojená s určitým typem životního stylu. Dotkli jsme se problematiky stereotypizace či stigmatizace pornohereček ze strany společnosti a toho, že může být, a pravděpodobně tomu tak i je, společností vnímána jako deviantní typ chování. Profese pornoherečky je bez pochyby chápána jako přinejmenším nestandardní druh obživy a reakce na ni se napříč celou společností různí. Mimo již zmíněné jsme si nastínili také možné přístupy k pornografii nejen v rámci České republiky.

V reflexi na vnímání profese pornoherečky jako deviantního aktu a deviance jako produktu myšlenek, které lidé navzájem sdílejí jsme si ve čtvrté kapitole podrobněji rozebrali teorii deviantní kariéry Howarda Beckera a teorii sociální reakce Edwina Lemerta. Jak již bylo zmíněno, společnost může reagovat vytvářením různých bariér, které vylučují devianta z mnoha specifických sociálních a ekonomických rolí a izolují jej od příležitosti participovat. Jedinci sdílející společné deviantní charakteristiky, označení za devianty, pak vytvářejí společné kultury postavené na problémech vznikajících z odlišností.

5. Výzkumná část vztahující se k tématu pornoherectví jako profese

Výše zmíněné mne vedlo k tvorbě následující výzkumné otázky: Co obnáší profese pornoherečky z pohledu žen účinkujících v pornofilmech? Konkrétněji jsem se zaměřila na to, jak komunikační partnerky vnímají svou profesi a také obecně pornografii. Jaká jsou z jejich pohledu specifika této profese či co ve své práci vnímají jako negativa či pozitiva, tedy to, jak ony samy interpretují svůj život pornoherečky. V konečné fázi mne také zajímal vliv profese pornoherečky na sociální vazby participantek, tedy vztahy s jejich okolím a jejich případné změny spojené s danou profesí.

Jak jsme si již nastínili v první kapitole, k výzkumu byl zvolen přístup kvalitativní za použití metody chápajícího rozhovoru. Jean-Claude Kaufmann v rámci svého chápajícího rozhovoru zdůrazňuje určité prvky, které by neměly být při realizaci rozhovoru opomíjeny. V následujících řádcích si tedy ukážeme z mého pohledu nejdůležitější elementy, ze kterých jsem vycházela během přípravy a realizace rozhovorů.

Chápající rozhovor je svou charakteristikou pružným nástrojem, který se postupně vyvíjí, nicméně je nutná určitá dávka sebereflexe výzkumníka. Během realizace výzkumu jsem se tedy snažila, dle Kaufmannových rad, řídit sled jednotlivých fází výzkumu a neustále kontrolovat, zda se výzkum ubírá správným směrem, tedy ke stanovenému cíli (Kaufmann, 2010).

Dalším důležitým faktorem je ústní projev tazatele. Kaufmann upozorňuje na hrozbu jednotvárného odrecitování seznamu otázek, čímž může participanta nevědomě navést k osvojení si stylu stručných odpovědí. Snažila jsem se tedy informátorkám vždy položit otázku, která předem nepredikovala určitý typ odpovědi a čekala jsem, až bude z jejich strany řečeno vše podstatné,

příčemž jsem je případně v jejich odpovědích pobízela doprovodnými otázkami, které vycházely z jejich předešlých odpovědí (ibid.).

Snažila jsem se být vůči participantkám co možná nejvíce empatická a ve všech směrech nezaujatá ve smyslu naslouchání a porozumění. Při realizaci rozhovorů jsem stále měla na mysli nutnost vytvoření důvěrného vztahu mezi mnou a participantkami tak, aby jejich odpovědi byly upřímné, věrohodné a vycházely z jejich vlastní interpretace (ibid.).

Vzhledem k citlivosti tématu pro mne bylo velmi důležité dodržení etických zásad výzkumu. Jedním z etických principů je dobrovolnost účasti. Všechny informátorky jsem také předem informovala o tom, že mají možnost kdykoli rozhovor ukončit a požádat mne, abych jejich odpovědi nezahrnovala do analýzy. Anonymita a důvěryhodnost jsou dalšími faktory, které nesmí být v průběhu celého výzkumu, a také po jeho ukončení opomíjeny. Každé z participantek jsem před zahájením rozhovoru nabídla informovaný souhlas, který obsahoval mimo informace o výzkumu, tedy čeho se výzkum týká a jaké jsou jeho cíle, také podmínku jejich anonymizace. K mému údivu ani jedna z participantek nutně nelpěla na tom, aby byl rozhovor anonymní, nicméně zároveň ani jedna z nich informovaný souhlas nepodepsala, pravděpodobně vzhledem k tomu, že podpis vyžadoval uvedení jména a příjmení, pod kterým se většinou neprezentují (Hendl & Remr, 2017).

5.1. Získávání výzkumného vzorku

Cílovou skupinou výzkumu byly ženy, jejichž hlavní profesí je pornoherectví, a které veřejně vystupují například pod svým uměleckým jménem, jsou v rámci své profese aktivní na sociálních sítích či v médiích. Dodržení těchto podmínek při výběru informátorek pro mne bylo důležité z důvodu záměrného vyloučení takových komunikačních partnerek, které

z různých důvodů natočily například jen jednu porno scénu a nevnímají tak pornoherectví jako hlavní zdroj své obživy či účinkování ve filmech pro dospělé popírají nebo se jej snaží utajit. Ze stejného důvodu byla mým dalším kritériem pro výběr participantek minimální délka účinkování v pornofilmech alespoň dva až tři roky. Rozhodla jsem se pro výběr pouze žen z důvodu problematiky genderových rozdílů. Dle mého názoru totiž v profesi pornoherčky a pornoherce existuje mnoho rozdílů, které jsou natolik významné, že si zaslouží samostatný výzkum.

Původní metodou pro získávání komunikačních partnerek mělo být jejich oslovování s žádostí o participaci na výzkumu skrze sociální síť či e-mail. Pro tuto metodu jsem se zprvu rozhodla, protože jsem se před výběrem tématu této práce pokusila jednu z potencionálních participantek kontaktovat prostřednictvím e-mailové adresy, kterou jsem získala skrze její účet na sociální síti *instagram*. Kontaktování proběhlo úspěšně a s participantkou jsme se předběžně domluvily na spolupráci, nicméně později během realizace výzkumu potencionální participantka přestala reagovat na mnou zasláné e-maily a k našemu setkání nakonec nedošlo. Jako druhou, navazující, metodu získávání výzkumného vzorku jsem poté plánovala využít metodu sněhové koule, která spočívá v tom, že výzkumník začne rozhovor s jasně definovanou osobou a při realizaci onoho rozhovoru participanta požádá, aby mu doporučil další komunikační partnery (Disman, 2000). Kontakt na první participantku jsem obdržela od rodinného příslušníka mé kamarádky s tím, že potencionální komunikační partnerka byla skrze svou známou prvně velmi stručně obeznámena s charakteristikou výzkumu. Když přistoupila na účast ve výzkumu, spojila jsem se s ní prostřednictvím e-mailové adresy a zaslala jí připravený text, ve kterém jsem se představila, shrnula cíl práce, obeznámila ji s tím, jakým způsobem by rozhovor probíhal, s anonymizací rozhovoru a podobně. První informátorku jsem požádala o zprostředkování kontaktu

dalších možných komunikačních partnerek. V této fázi výzkumu se mi osvědčila metoda sněhové koule, kdy první participantka oslovila svou kolegyni, která přistoupila na účast ve výzkumu a poté mi zaslala jméno jejího účtu na sociální síti *instagram*, přes který jsem se s ní domluvila na termínu rozhovoru.

Metoda sněhové koule se mi však již při dalších rozhovorech neosvědčila a musela jsem znovu přistoupit na kontaktování potencionálních participantek skrze sociální síť. Tato metoda se nicméně bohužel ukázala jako neefektivní vzhledem k tomu, že jsem neobdržela žádnou odpověď z téměř dvaceti oslovených pornohereček.

Jako jediná efektivní metoda získávání komunikačních partnerek v rámci tohoto výzkumu se mi osvědčila taková metoda, kterou jsem použila pro získání první informátorky, a sice doporučení přes někoho, koho participantky znaly osobně. Za pomoci této metody se mi tedy podařilo sehnat od dubna roku 2018 až do listopadu téhož roku dohromady tři participantky. Průběh byl většinou podobný. Informátorky oslovila osoba, kterou znaly osobně, a právě z toho důvodu, jak jsem se později dozvěděla z jejich odpovědí, na výzkum přistoupily. Na zbylé dvě komunikační partnerky jsem získala telefonický kontakt a oslovila jsem je tak prostřednictvím sms zprávy. Na různých webových stránkách, které fungují jako fórum pro fanoušky pornografie či zájemce o sexuální služby, jsem dohledala další čtyři telefonní kontakty, na které jsem opět zaslala zprávu s prosbou o zapojení se do výzkumu, bohužel bez odpovědi.

Dohromady jsem tedy skrze tři různé metody byla schopna od dubna do listopadu 2018 zrealizovat šest rozhovorů v délce od 1 do 2,5 hodin. Všechny komunikační partnerky splňovaly podmínku účinkování v pornofilmch alespoň dva až tři roky a jejich věk se pohyboval mezi dvaceti až jednáctičeti lety. Všechny rozhovory, vyjímaje jednoho, jsem realizovala v Praze, protože

v hlavním městě všech pět participantek žije. Jak získávání kontaktů na informátorky, tak jejich kontaktování, společná domluva na termínu rozhovoru a v konečné fázi jeho realizace, byly velmi časově a do jisté míry i finančně náročné. Aktérkám jsem neposkytovala žádnou finanční nebo jinou odměnu za zprostředkování rozhovoru. Jako poděkování za jejich poskytnutý čas a informace jsem zaplatila útratu na místě, kde jsme se sešly.

5.2. Příprava a sběr dat

S komunikačními partnerkami jsme se pokaždé domluvily na veřejném místě setkání, přičemž jsem každé participantce nabídla možnost výběru místa setkání tak, aby se cítila uvolněně a bezpečně. Jedinou podmínkou z mé strany bylo to, aby se nejednalo o příliš hlučné místo z důvodu nahrávání rozhovorů na diktafon. Z velké části participantky samy nabídly místo setkání, které se odvíjelo od domluveného času, většinou se jednalo o kavárnu, restauraci či bar v centru Prahy. S výjimkou jednoho rozhovoru, který jsem realizovala v jednom z okolních měst svého bydliště, se mi podařilo být na dohodnutém místě první, čímž jsem měla prostor k tomu vybrat vhodné místo k sezení a předem si zmapovat terén. Participantky nad moje očekávání neměly problém o svých osobních a intimních záležitostech mluvit na veřejných místech. Nicméně u jednoho rozhovoru jsem pozorovala, že informátorka téměř pokaždé, když mluvila o „neslušných“ věcech ztišila hlas tak, aby ji lidé u vedlejšího stolu co nejméně slyšeli. Domnívám se, že tak jednala z toho důvodu, že byl rozhovor realizován v jejím rodném městě. Předem jsem si uvědomovala, že by realizace rozhovoru na veřejném místě mohla mít vliv na výpovědi participantek, nicméně jak se později ukázalo, setkání na jiném, než veřejném místě bohužel nepřicházelo v úvahu ze dvou hlavních důvodů. Roli hrála zejména časová vytíženost participantek, domluva na datu setkání trvala z pravidla několik dní i týdnů. Přesný čas a místo setkání jsme pak s každou

informátorkou plánovaly více méně na poslední chvíli vzhledem k tomu, že většina předem nevěděla, zda nebude mít v daný termín natáčení. Druhým faktorem pak byla nedůvěra v setkání domluvené skrze telefon, e-mail či sociální síť. Některé z participantek v rozhovorech zmiňovaly negativní zkušenosti, kdy například přistoupily na setkání z důvodu pracovní nabídky, která však byla pouze výmyslem posedlého fanouška. Což potvrzuje také fakt, že většina participantek na setkání přistoupila pouze na základě osobního doporučení někoho ze svého okolí.

Při příchodu komunikačních partnerek jsem se vždy snažila působit přátelsky a uvolněně tak, aby naše setkání působilo přirozeným dojmem. Většina našich rozhovorů započala typickými konverzačními větami typu „*Dneska je venku hrozné horko*“ nebo omluvami za pozdní příchody „*Omlouvám se, že jdu pozdě, zdržela jsem se v kanceláři*“. Jako první jsem měla připravenou otázku týkající se jejich motivace k rozhovoru, nicméně většina rozhovorů měla natolik přirozený průběh, že jsme se plynule přesunuly z konverzace o všedních věcech k okruhům výzkumu. Z počátku některých rozhovorů jsem se potýkala s problémem, že participantkám rozhovor připomínal interview s médii. Domnívám se, že je to jejich zkušenostmi s médii. Postupem času jsem pozorovala uvolnění a rozhovory pak spíše připomínaly přátelské konverzace. Informátorky jsem, před realizací rozhovoru, a také v jeho průběhu, informovala o absolutní anonymitě jejich osoby v rámci výzkumu. Po celou dobu jeho realizace jsem v první řadě myslela na nutnost udržení si nehodnotícího postoje tak, abych je svými reakcemi neodradila od vyslovení jakéhokoli názoru. I přes dodržení výše zmíněného je nutné si připustit, že se ve výpovědích mohou objevovat prvky jakési sebestylizace či autoprezentace, kterých se jedinec dopouští vědomě i nevědomě v souladu s pojetím sebe samého (Wojciszek cit. dle Petrusek, Maříková & Vodáková, 1996). Dle Kaufmanna dotazované osoby neříkají vždy pravdu a v každém výzkumu lze

najít určité pasáže, ve kterých participant zatajuje či lže. Lži však mají povahu jakéhosi příběhu, kterému komunikační partneři věří a který v takové formě dává jejich životu smysl (Kaufmann, 2010). Zejména v případech jako je tento, tedy v případech, kdy jsou rozhovory realizovány s medializovanými osobnostmi, jejichž chování je ke všemu vnímáno deviantně, lze předpokládat minimálně zatajování či transformaci sdělovaných informací. Cílem této práce však není skandální odhalení lží či sepsání detektivního románu. Prioritním záměrem je co možná nejpresnější a nejhlubší zachycení a prozkoumání života participantek skrze jejich vlastní interpretace. Nástrojem zachycení co možná nejvěrohodnější výpovědi komunikačních partnerů je pak sám tazatel, jeho způsob kladení otázek, nehodnotící přístup, pohotové a přirozené reakce, čtení mezi řádky, empatie, emoční distanc a mnoho dalšího.

Během rozhovorů mi velmi pomohlo předchozí sepsání sady konkrétních otázek, které jsem vytvořila na základě stanovených okruhů. Otázky jsem se snažila naučit nazpaměť, abych nenarušovala přirozený průběh konverzace. Připravené otázky mi sloužily jako záložní plán v případech, kdy nešlo plynule navázat na odpověď participantky nebo ve chvíli, kdy jsme pomyslně uzavřely určité téma. Předem vytvořené a naučené otázky se osvědčily zejména z toho důvodu, že jsem byla schopna pohotově reagovat a správně otázku zkonstruovat. Stanovené okruhy mi pomáhaly kontrolovat, zda jsme se během rozhovoru neodchýlily od tématu. V případě, že participantky již delší dobu hovořily o něčem, co nebylo předmětem mého zájmu, snažila jsem se je pomocí doprovodných otázek navést zpět k danému tématu. Obecně byly všechny participantky velmi otevřené a nepotvrdily se mi tedy mé prvotní obavy, že by některé otázky mohly příliš zasahovat do jejich soukromí či intimity. V průběhu rozhovorů jsem se pak snažila zaznamenávat různé reakce a emoce, které doprovázely odpovědi informátorek. V průběhu celého výzkumu jsem si vedla terénní deník, do kterého jsem si mimo postřehy

během rozhovorů zaznamenávala také veškeré informace o způsobu získávání a kontaktování komunikačních partnerek, informace ohledně setkání a případné problémy, které se během realizace vyskytly.

Jak jsem již nastínila výše, získání kontaktu, oslovení, domluva a v konečné fázi realizace jednoho rozhovoru zabrala v průměru více než měsíc. Vzhledem k tomu, že jsem po absolvování šestého rozhovoru měla pocit, že se určité oblasti, o kterých participantky obsáhleji hovořily, opakovaly a vztahovaly se k podobným jevům, a tudíž v těchto sférách docházelo k teoretické nasycenosti vzorku, rozhodla jsem se pro analýzu získaných dat. Mým úmyslem bylo zrealizovat podstatně více rozhovorů s cílem co nejobsáhlejšího vysvětlení výzkumného problému co se množství interpretací týče, a proto jsem se také ještě během prosince roku 2018 a ledna 2019 snažila zkontaktovat další participantky a domluvit v nejbližším možném termínu rozhovor, nicméně neúspěšně.

5.3. Analýza dat

Pro přepis rozhovorů jsem zvolila metodu doslovné transkripce a rozhodla jsem se rozhovory přepisovat celé, bez vynechávání delších částí z důvodů eliminace absence informací. Přepisy jsem se snažila zrealizovat v co nejkratší době po nahrání rozhovoru, zpravidla jsem však nebyla schopná rozhovor přepsat ve stejný den po jeho nahrání. Realizace některých rozhovorů pro mne byly psychicky náročné vzhledem k tomu, že participantky v rozhovorech popisují své životní příběhy, které se ne vždy vyvíjely jednoduše a pozitivně. Plné soustředění se na jejich výpovědi během celého rozhovoru, a zároveň podvědomá kontrola vlastní osoby a reakcí na jakoukoli expresi participantek, měly za důsledek to, že jsem přepisy realizovala nejdříve den po nahrání rozhovoru.

Jakmile jsem měla přepsané všechny rozhovory, postupně jsem jeden po druhém procházela a označila si části rozhovorů, které mi přišly určitým způsobem významné vzhledem k cíli výzkumu. Tyto části jsem si označila různými barvami tak, abych se v přepsaných rozhovorech během celé analýzy co nejrychleji a nejefektivněji orientovala. Dalším krokem pak bylo vyhledávání stěžejních kódů, které vzešly z označených jevů. Jednotlivé kódy neboli pojmy, které jsem si v prepisech vyznačila, jsem poté seskupovala do větších shluků na základě podobnosti jevů. Kódy jsem postupně komentovala, slučovala, rozdělovala a opět slučovala podle jejich významu a jevu, ke kterému se vztahovaly. Pojmy, které jsem v první fázi definovala až příliš obecně, jsem se snažila sloučit do obecnějších kódů tak, abych byla postupně schopna vytvořit shluky pojmů. Takto jsem postupovala do té doby, dokud jsem neanalyzovala všechny prepisy rozhovorů, které jsem také porovnávala mezi sebou. Dále jsem pokračovala kategorizací kódů, kdy jsem si z vypsaných pojmů postupně vytvářela větší skupiny shluků podle toho, zda spadaly pod podobné jevy. Postupně jsem si takto vytvořila několik skupin, na základě kterých, jsem si pro lepší orientaci se v tématu načrtla myšlenkovou mapu. Postupným slučováním jsem poté vytvořila kategorie, které jsem rozdělila také do několika subkategorií. Při analýze nasbíraných dat jsem vycházela zejména ze *Základů kvalitativního výzkumu* od Anselma Strausse a Juliet Corbin (1999). Analýza rozhovorů přinesla v určitých směrech velmi zajímavé informace. Podstatné pro mne však při zpracovávání prepisů byly jevy, které se v různých formách vyskytovaly u všech participantek a z analýzy vzešly jako dominující a tudíž významné. V konečné fázi jsem byla ze vzniklých shluků schopna vytvořit tři hlavní kategorie: reakce (názory) okolí, vztahy v pornoprůmyslu a pornoherectví jako role.

6. Reakce (názory) okolí

Teoretická východiska této práce stojí na předpokladu, že jsou deviantní nálepky vytvářeny skrze reakce lidí na určitý typ chování, označováním tohoto typu chování za deviantní. Sociální okolí na jedince určitým způsobem reaguje, čímž může vytvářet jeho deviantní nálepku (Becker, 1966). Jak jsme si podrobněji ukázali na začátku čtvrté kapitoly, právě reakce sociálního okolí hrají při tvorbě deviantní nálepky největší roli.

O reakcích okolí na výběr či výkon profese pornoherečky hovořily všechny participantky v různých intenzích a z různých úhlů pohledů. Pomocí následujících subkategorií si tedy ukážeme, s jakými reakcemi se dané komunikační partnerky potýkaly a potýkají.

6.1. Rodina

Ačkoli profese jazzového muzikanta a aktivity s ní spojené formálně nepřekračovaly hranice zákona, jejich kultura a způsob života byly dostatečně bizarní a nekonvenční na to, aby byly „konvenčními“ členy společnosti označeny za outsidersy, popisuje Becker. Ve čtvrté kapitole jsme na Beckerově příkladu jazzových muzikantů mohli vypožorovat vliv profese, která je „konvenční většinou“ vnímána jako deviantní, na sociální vazby. (Becker, 1966). Profese pornoherečky jako taková v rámci tuzemska není z pohledu legislativy porušením zákona¹⁷, nicméně zdaleka není profesí běžnou a je vnímána přinejmenším jako nemorální. Becker na základě svého příkladu uvádí, že takovéto vztahy, v sobě nesoucí konflikt, mohou vyústit

¹⁷ V rámci České Republiky je trestná „pouze“ účast na pornografickém představení, ve kterém účinkuje dítě (Zákon č. 40/2009 Sb.).

v katastrofální důsledky pro kariéru a/nebo pro rodinné vazby (ibid.) Konflikt s rodinou, který je založen na nesouhlasu s výběrem profese, pak může vyústit buďto v ukončení kariéry, nebo dojde k porušení či zpřetrhání rodinných vazeb. Reakce rodiny na deviantní chování formou omezení či zpřetrhání sociálních vazeb s daným jedincem lze, v reflexi na Lemertovu teorii, považovat za jednu fázi v rámci sekvence interakcí vedoucích k sekundární deviaci (Lemert, 1951).

Participantky se většinou setkaly s negativními reakcemi ze strany rodinných příslušníků poté, co se o jejich profesi dozvěděli, nebo je o ní informovaly. V některých případech se participantky setkaly s velmi negativním postojem, který měl za následek přerušení sociálních vazeb s některým ze členů rodiny. S Adélou matka přestala komunikovat poté, co se dozvěděla, že začala točit porno. Za vinu to dává příteli matky, který matku navádí k tomu, aby s ní přerušila veškeré vazby. Ačkoli Adéla uvádí, že ji matka chybí a je pro ni jednou z nejdůležitějších osob, již delší dobu nejsou vůbec v kontaktu.

Adéla: „Já jsem to neměla v rodině s matkou jednoduchý, ona si pak našla přítele a z toho důvodu jsem odešla. (...) moje máma, když se dozvěděla, že jsem začala točit porno, tak se se mnou půl roku nebavila. Samozřejmě se jí to nelíbilo, ale já to chápu, mně by se to taky nelíbilo, kdyby moje dcera točila porno. Potom se se mnou bavít začala, ale jelikož jak má toho přítele, tak on jí do hlavy naťukal tolik, já nevím hloupostí, že se se mnou nebaví už asi dva roky. Nejsme v kontaktu vůbec s mámou...“

V následujícím případě participantka hovoří o zhoršení sociálních vazeb s otcem.

Denisa: „No, táta to podle mě ví, ale neřekl mi, že to ví a já jsem mu to neřekla, takže my se moc nebavíme. Myslím si, že byl naštvaný, protože já jsem za ním měla

jet, on bydlí v Americe a já jsem právě za ním měla jet, když jsem tam byla a on to zrušil nějak...”

Denisa popisuje dobu, kdy byla pracovně v Americe, kde natáčela porno a měla se setkat s otcem. Dále vzpomíná:

Denisa: „...takže jsem tam měla jet, ale nakonec jsem tam nejela. Bylo to nějak kvůli toho, že on se pořád vyptával ,co tam děláš?’ říkám ,no, fotím tady něco’, nebo já teď nevím, jestli hostesku jsem říkala, a on se pořád vyptával ,a co to znamená?’. Vyloženě jsem cejtila, že on ví, co dělám (...) nechtěl mi to ale podle mě říct a takhle se na to jenom vyptával. (...) nakonec jsem za ním nejela, takže si myslím, že se to prostě dozvěděl.”

Denisa otce přímo nekonfrontovala s faktem, že točí porno, nicméně to, že za otcem nakonec nejela, dává za vinu tomu, že se dozvěděl o její profesi. Na otázku, zda si myslí, že by situace dopadla stejně i v případě, že by otcovi narovinu řekla, že točí porno, odpověděla, že je možné, že by se nakonec třeba viděli, nicméně dle jejích slov byla kolem celé situace dusná atmosféra. Přímé nekonfrontování rodiny s profesí zmiňovala také další participantka:

Hana: „(...) takže to nějak jakoby, vykryštovalo samo a nikdy jsme o tom nemluvili přímo, vždycky to bylo jenom takový někde zastřený. No a pak jednoho dne se mě máma, asi po dvou letech, zeptala ,děláš furt to porno?’ a já jsem byla nějak vystresovaná a teď ta máma do toho ty otázky a tohlenco a támhlenco, tak jsem vybuchla trochu a říkám ,jo mami dělám a baví mě to, máš nějaký kecy?’. No a od té doby jsme se o tom nebavily. Od té doby je to takový zastřený. (...) Takže bylo to takový složitý, ale mám to za sebou no.”

Hana se s rodinou nikdy otevřeně o své profesi nebavila, věci okolo její profese v rodině byly jakýmsi nevyřčeným tajemstvím a jak ze strany rodiny, tak z její strany více méně nedocházelo ke snaze profesi hlouběji řešit. K celé situaci je však nutné zmínit fakt, že se jedná o participantku, která začínala

s profesí před více než devíti lety a jak sama říká: *„já jsem profesně vyrostla v tom, když to bylo ještě takový tabu“*. Zároveň však participantka uvádí, že *„ted’ už jsme v pohodě“*, z čehož vyplývá, že se matka nějakým způsobem s profesí participantky smířila. Podobný proces přijetí profese můžeme vidět i u dalších participantek, které hovořily o tom, že negativní a odmítavý postoj ze strany rodiny pociťovaly pouze z počátku, než se rodina přesvědčila, že na ně profese nemá v jiných ohledech negativní vliv. Ve výpovědích těchto participantek bylo patrné, že jejich rodina automaticky předpokládala, že se budou participantky chovat deviantně i v jiných směrech. O generalizující symbolické hodnotě pak ve své teorii hovoří Becker. Jedná se o stereotypní asociování si jednoho typu deviantního chování s jiným typem, tedy v tomto případě profese pornoherečky s užíváním drog (Becker, 1966). V těchto případech komunikační partnerky zdůrazňovaly, že rodina po určité době pochopila, že se nezměnily, a jejich profesi přijala.

Sabina: „No rodina si myslela, že jsem se asi zbláznila nejdřív, pak se tomu smáli a dneska už jsou z toho všichni nadšený. Postupně pochopili...mysleli si, že mě to změní, a naopak ted’ na nějaký poslední rodinný oslavě se mi hrozně omlouvali, že je to hrozně fajn, že se báli, jak to dopadne a brali to špatně. (...) To samé řekla mamka, to samý řekli naši, prostě pokud se nezměním v kdo ví jakou vypatlanou píču, která bude vyfetovaná, která bude chlastat a bude se chovat kdo ví jak, tak ať si dělám, co chci.“ Takto popisuje prvotní reakce nejbližší rodiny Sabina. Z této a také následující interpretace vyplývá, že rodina participantek reagovala zprvu negativně na deviantní typy chování, které dle jejich očekávání doprovázejí profesi, spíše než na pornoherectví samotné.

Tereza: „Taťka se to bohužel dozvěděl od hokejistů, tím, že tam s nimi pracuje, tak to šlo z druhých ruk. Nebavil se se mnou asi dva týdny, ale pak už to bylo v pohodě, pak už viděl, že jsem se nezměnila, že neberu drogy, nehraju maty a že ty peníze si

ukládám nebo cestuju a že mám něco svého. (...) Ted' už to je úplně v pohodě, to byl jen ten začátek."

V případě Sabiny i Terezy byly prvotní reakce rodiny na profesi pornoherečky odmítavé také zejména díky tomu, že si rodina profesi spojovala s dalšími typy deviantního chování. Po určitém časovém úseku však jejich profesi akceptovala. Dle participantek díky tomu, že „zůstaly stejné“, tedy až po osobní zkušenosti rodina ustoupila od předešlé stereotypní představy, že díky profesi pornoherečky bude jejich dítě například drogově závislé.

Některé z participantek se pak ze strany rodiny setkaly s lhostejným přístupem, tedy že jejich okolí nereagovalo na profesi nijak negativně ani pozitivně. Reakci Haniny matky a otce se dle její interpretace poměrně lišily. Zatímco její matka se s dceřinou profesí srovnávala a ani po mnoha letech se Hana s matkou úplně otevřeně o profesi nebaví, Hanin otec zaujal lhostejný přístup.

Hana: „No a můj táta, ten byl takovej, jakože mu to je všechno jedno, takže ten to bral tak jako jo, tak jo, tak dál no."

S více méně lhostejným přístupem se setkala také Denisa naopak však z matčiny strany. Denisa matčinu reakci hodnotí velmi negativně a matce vyčítá, že se ji nesnažila od profese odradit.

Denisa: „No a mamka...tý jsem to říkala osobně, ona tušila, že něco dělám, ale nevěděla co, myslela si, že dělám jako třeba prostitutku nebo tak. No a já jsem jí říkala, že natáčím a ona měla takovou reakci jako no, co se dá dělat no nebo něco takovýho, jsou i horší profese. Ona se s tím smířila, nad tím mávla rukou od začátku. Spíš mě štvě, že jí to je jedno. Očekávala bych od rodiče, že se mu to líbit nebude prostě nebo že se bude snažit zachránit tu dceru, nebo jak to mám říct..."

V tomto případě Denisa cítila zklamání z toho, že její matka zaujímala k profesi lhostejný přístup. Zmínila se také o tom, že je jí líto, že se ji její vlastní máma nesnažila od profese nějak odradit. Sama pak uvedla: *„tohle vnímám jako negativní, tuhle práci jako negativní a kdyby to dělala moje dcera, tak ji skoro až zabiju.“* Nicméně v tomto a také dalším případě měla na reakci rodiny vliv finanční stránka. Komunikační partnerka totiž dále uvádí:

Denisa: „...vlastně jí to bylo podle mě jedno jenom proto, že ještě v té době zrovna, ten den předem třeba nebo tak, jsem jí platila nájem, kterej dlužila, takže podle mě kvůli těm penězům jí to bylo úplně jedno. Nebo jako byla ještě ráda, že to dělám.“

S téměř totožnou reakcí spojenou s peněžní podporou rodiny se setkala také Elena, která se sice nepotýká s negativními reakcemi, ale, jak uvádí, pouze z důvodu, že rodinu finančně podporuje.

Elena: „Co se týká sester, tak bohužel i ty si musím kupovat, tam prostě taky cejtím to, že když nevytáhnu peníze, tak to nebude to, co já očekávám. Je to všechno hraný, umělý a takhle. To samý moje máma. Ta mi říká, že se za mě nestydí, za tu práci, co dělám a takhle, ale říká to jen v tu chvíli, kdy já jsem před ní a půjčuju jí peníze, nebo takhle, ale když tam nejsem, tak se za mě stydí, říká, že neví, kde jsem, co dělám, že o mně vůbec nic neví.“

Eleně matka tvrdí, že se za ni nestydí a přijímá její profesi bez negativních reakcí, na veřejnosti však dceru zapírá a absolutně se od ní distancuje.

Z výpovědí participantek bylo patrné, že v rodinném okruhu tedy, zejména při první konfrontaci, převažují negativní, nechápavé či odmítavé reakce, které participantkám dávají najevo nesouhlas s porušením „konvenčních norem“. Jak v Beckerově příkladu, také zde se objevuje narušení či úplné přerušování sociálních vazeb s rodinnými příslušníky vlivem profese, která je jimi vnímána jako deviantní, vzhledem k tomu, že narušuje stanovené

normy. Nicméně z výpovědí participantek je také patrné, že ačkoli rodina zprvu reagovala ve smyslu omezení či zpřetrhání sociálních vazeb, v některých případech postupně akceptovala jejich profesi a nemuselo tak dojít buďto k ukončení kariéry, nebo k přerušení kontaktu rodiny s participantkami. Důvodem akceptace profese ze strany rodiny pak bylo zbourání stereotypních představ, tedy předpokladů, že je profese pornoherčky nutně spojena s dalšími typy deviantního chování jako například užívání drog nebo akceptace z důvodu finanční podpory rodiny ze strany participantky.

6.2. Partner

Zajímavým, zároveň však ne moc překvapivým faktem je zjištění ohledně reakcí partnerů. Všechny participantky se v oblasti partnerských vztahů vyjadřovaly v jednotném stylu. Komunikační partnerky uváděly, že partnery hned ze začátku případného vztahu upozorňují na veškerá fakta ohledně jejich profese.

Tereza: „(...) oni věděli, do čeho jdou. Já jsem jim to řekla hned na začátku, hele je to takhle, kvůli tobě končit nebudu, tak se s tím smiř, nebo odejdi. Viš co, já to řeknu na rovinu hned od první chvíle, když cítím, že by tam mohlo něco bejt. Co jsem, kdo jsem, jak dělám, proč dělám, prostě úplně všechno od A do Z a tím si to vlastně u nich tak nějak vybuduju, jestli to má cenu, nebo nemá. Tím vlastně zjistíš hned od začátku, co chtějí a jestli to chtějí absolvovat se mnou, anebo na to nepřistoupí.“

Denisa: „(...) když se chci seznámit s partnerem, tak mu to musím říct.“

Tereza i Denisa si myslí, že by jejich partner měl předem vědět o jejich profesi. V obou případech jde, dle výpovědí, o jakýsi způsob vyhýbání se pozdější nezvratné konfrontaci, která zahrnuje žádosti ze strany partnera o omezení nebo ukončení kariéry. S výjimkou jednoho případu se totiž ve

všech rozhovorech participantky zmiňovaly o tom, že pokud partner zprvu na vztah přistoupí, i přes to, že je obeznámen s profesí, postupně s výkonem profese pornoherčky začíná mít problém, přičemž vzniklé konfliktní situace pak participantky řeší různě.

Adéla: „(...) a jsou kluci, co říkaj, že by chtěli pornoherčku, já jim ale říkám ,prosím tě, ty bys za půl roku změnil názor, že nebudu točit s klukama‘. ,Nee‘, ale vždycky to tak dopadlo, vždycky.“ Popisuje Adéla vlastní zkušenosti s partnery, přičemž je rozděluje na dvě skupiny a sice na ty, kteří by pornoherčku za partnerku nechtěli za žádných okolností a na ty, kteří zprvu vnímají partnerství s pornoherčkou jako něco vzrušujícího, nicméně postupem času jim charakter profese začne vadit a vyžadují přizpůsobení se „konvenčním normám“.

Tereza: „A třeba plno jich je takových, můžu říct, že takových 90 % ze začátku řeknou jo, není problém, hodně peněz, že v tom vidí ty prachy taky, ale pak už jim to začne vadit a pak ti třeba řeknou ,no jo a když ty prostě tam tomu roztáhneš nohy‘ a já říkám ,jo a předtím ti to nevadilo‘.“

Jednou ze strategií řešení konfliktní situace je přímá konfrontace partnera tak, jak ji popisuje například Tereza. Partner ze strany participantek dostane na výběr buďto je přijmout společně s jejich profesí, anebo v opačném případě dojde k přerušení kontaktů, vzhledem k tomu, že se jejich vnímání „konvenčních pravidel“ liší. Právě v těchto situacích mohou být naopak partneři participantkami vnímáni jako outsideři z důvodu, že s nimi nesdílí společné normy (Becker, 1966). Elena hovoří o aktuální situaci mezi ní a jejím partnerem, který s její profesí nesouhlasí.

Elena: „Vadí mu to, ta práce, hodně no. On by to chtěl změnit, on by chtěl, abych dělala něco úplně jinýho a občas mi přijde, že to trošku tlačí i na sílu, ale holky prostě

dělám, a ještě nějakou dobu budu. Takže si tak nějak musí zvyknout, musí to přetrpět, jestli se mnou chce fakt být.“

Ačkoli na jednu stranu Elena říká, že si její partner na profesi musí zvyknout, na druhou stranu již kvůli partnerovi přistoupila na omezení točení pornografických scén pouze s ženami. Což dále v rámci rozhovoru znovu potvrzuje.

Elena: „...upřímně, co jsem teď s přítelem, tak já se úplně distancuju od všeho. Já jsem přestala točit s klukama, točím jenom s holkama.“

Becker hovoří, v jeho případě u jazzových muzikantů, o manželství jako o přetrvávajícím boji, jehož výsledek determinuje to, zda bude jedinec v deviantní kariéře pokračovat či nikoli (Becker, 1966). Žádná z komunikačních partnerek nepřistoupila k ukončení kariéry na úkor partnerského vztahu, nicméně v některých případech hovořily o omezení se na točení pouze lesbických scén, tudíž tímto krokem vyšly vstříc svému partnerovi a odmítaly nabídky točení s muži. Také Hana hovořila o omezení se na točení pouze s ženami. V jejím případě však bylo omezení jen zdánlivé, naopak onen přetrvávající boj skončil zpřetrháním sociálních vazeb s partnerem.

Hana: „Já jsem třeba měla před tím manžela, a to jsme byli oba herci a tam potom ke konci, než jsme se rozešli, tak probíhalo to, že já jako točím jenom s holkama, přitom to tak nebylo, protože mě ta práce hrozně bavila, naplňovala, ale nebylo to tak, že bych ho chtěla jako podvádět. Ale právě já jsem byla zrovna v té fázi, kdy se jezdilo na čtrnáct dní na Dominikánu a takovýhle jako věci, a to bylo nejlepší období mého života, takže jsem nemohla říct hele já mám doma manžela, von mi řekl, ať nenatáčím, tak já budu točit jenom s holkama, to nejsem ten typ.“

Téměř všechny komunikační partnerky sdílely stejné zkušenosti s reakcemi partnerů na jejich profesi, tedy zprvu přijetí a akceptace profese a následné odmítání i v případě, že byl jejich partner také pornoherec. V rozhovorech se pak objevovaly dva typy strategií vyrovnávání se se vzniklou konfliktní situací. Přímá konfrontace partnera s realitou, tedy pokračování v profesi bez jakéhokoli omezení i za předpokladu ukončení vztahu, nebo omezení se na točení pornografických scén pouze s ženami. Nicméně fakt, že ani jedna z komunikačních partnerek nepřistoupila na ukončení své kariéry, lze více méně spojit s nepřijetím „konvenčních pravidel“ prosazovaných okolím a tím pádem pokračování v rozvíjení deviantní kariéry dle teorie Beckera.

6.3. Širší okolí

Ve velké míře se participantky vyjadřovaly také k reakcím širšího okolí, do kterého lze zařadit kamarády, spolužáky, sousedy či známé. Vzhledem k povaze jejich profese komunikační partnerky zaznamenávají odmítavé a opovrhující reakce, na základě kterých, je jejich profese vnímána jako deviantní. Z níže uvedené citace je patrné, že pro blízkou kamarádku Sabiny byla profese pornoherečky natolik závažným porušením „konvenčních norem“, že se rozhodla raději úplně přerušit veškerý kontakt se svou kamarádkou.

Sabina: „...moje bejvalá kamarádka, tak tý jsem to neřekla x let a pak jsem to jednou řekla (...) a ta mě okamžitě odstříhla a je jí úplně jedno, že jsem to dělala už tři roky i když mě znala a společně jsme se bavily (...) v hlavě jí to přeskočilo a úplně konec. A když jsem se jí snažila pomoci z drog, z bulimie a z toho, tak jsem byla já za tu píču, která ať si zamete před vlastním prahem, že dělá porno a je jedno, že máš život normální, že máš prostě manžela.“

Sabinina interpretace je dokonalým příkladem odlišného nastavení „konvenčních norem“ týkajících se typů deviantního chování. Zatímco Sabinina kamarádka vnímá profesi pornoherečky jako natolik závažnou, že raději zpretrhala sociální vazby se Sabinou, než aby čelila faktu, že by se bavila s jedincem vykazujícím deviantní chování. Sabina uvádí, že ačkoli věděla o kamarádčině deviantním chování, které obnášelo užívání drog a bulimii, snažila se jí pomoci. Obě kamarádky tak vnímají různé typy deviantního chování odlišně a zároveň na ně reagují rozdílně.

Další z informátorek poukazovala na fakt, že ji následky, které s sebou profese pornoherečky přináší, budou v rodném městě „předhazovat stejně celý život“. To ji vedlo k tomu, že se rozhodla v profesi dále pokračovat a vytěžit z ní co nejvíce peněz. V Beckerově terminologii bychom řekli, že se rozhodla dále rozvíjet svoji deviantní kariéru.

Elena: „No a potom mi to došlo asi až později, co jsem, jak kdyby v uvozovkách udělala, jaký to bude mít následky a takhle. Pak jsem si tak nějak řekla, že už se to stalo prostě a hodně rychle se to rozkřiklo, protože jsem z maloměsta, takže tam to věděli hned a věděla jsem, že mi to budou předhazovat stejně celý život, takže moje rozhodnutí bylo z toho vyždímat co největší peníze, tak už jsem v tom zůstala, že jo.“

Lemert pak o takovéto situaci, kdy jedinec využívá své deviantní chování jako prostředek obrany, útoku nebo přizpůsobení se zjevným či skrytým problémům vyvolaným společenskou reakcí na něj, mluví jako o sekundární deviaci. Elena později v rozhovoru uvedla, že jedním z hlavních důvodů vstupu do profese byly finance, což by bylo také na první pohled patrné z uvedeného úryvku. Nicméně ukázka rozkrývá také další zajímavý fakt spojený právě s Lemertovou sekundární deviací. Elena se setkala s negativními reakcemi ze strany společnosti a je přesvědčená, že ji nálepka devianta zůstane již po celý život. Rozhodla se proto v profesi pokračovat, tedy využila zjevně deviantní chování jako způsob obrany či přizpůsobení se

problémům vyvolaných společenskou reakcí (Lemert, 1951). Počáteční vyrovnání se s negativními reakcemi v rodném městě popisovala také Tereza.

Tereza: „Tak tady ve městě mě asi všichni znaj. Tak tady už to asi tak neřeší, jako ze začátku, asi ty první dva roky jo, ale teď kom ne, teď už to všichni berou prostě...už mě takovou berou no.“

V návaznosti na reakce okolí se u některých participantek objevovaly tendence k izolaci a sebesegregaci. Tereza vypráví o reakcích kamarádů, kteří ji začali využívat, protože si díky své profesi pornoherečky vydělává hodně peněz. Sama uvádí, že se distancovala od mnohých kamarádů právě z tohoto důvodu.

Tereza: „...já mám jednu nejlepší kamarádku a jednoho kamaráda, kteří o mně ví úplně všechno a víc nepotřebuju, protože proč. Když jsem začala vlastně, tak všichni, že jdeme pařit, ale šli jsme pařit a všichni padesát korun v peněženice, abych to platila. Já jsem říkala, tak to taky nejde, tak jsem strašně moc ubrala kamarádů (...). Spíše jsem se setkala s tím, že ti lidi začnou na tebe žárlit, nebo si ukazovat, ti neznámí, co tě neznaj, tak jsou zákešní, co vlastně o tobě rozhlašují blbosti, ale moji kamarádi tak to ne, to zas nemůžu říct, že by mě někdo podrazil, nebo tak. Spíše mě začali využívat, takhle to myslím...“

Dle Beckera jsou znaky izolace a sebesegregace¹⁸ vyjadřovány v aktuálních situacích a v participacích na určitých sociálních vztazích s většinovou společností. Becker využívá opět příklad jazzových muzikantů, kterým slouží izolace a segregace k ochraně od vměšování se okolí, tedy v jejich očích společnosti outsiderů, do jejich života. Tyto vlastní snahy o odloučení se od „konvenční většiny“ mají za následek zdůraznění jedincova statusu outsidera a vedou k navyšování deviace a možností případných potíží s ní spojených

¹⁸ V originále self-segregation (Becker, 1966).

(Becker, 1966). V Lemertově teorii lze tento akt označit za jeden z aspektů sekundární deviace, kdy jedinec začíná přijímat svou deviantní nálepkou a dobrovolně se distancuje od sociálních vazeb s „konvenční společností“ (Lemert, 1951). Názorněji popisuje svou zkušenost Denisa, která se od okolí distancuje, aby nemusela čelit různým otázkám týkajících se její profese pornoherečky.

Denisa: „...i když vlastně jsem byla na srazu, samozřejmě se to všichni dozvěděli že jo, tak najednou mě vnímali jinak, ne negativně, nebo negativně za mými zády, pozitivně přede mnou. (...) měli spoustu otázek, ale už šlo vidět, že se prostě změnil ten pohled no. A teď maj spoustu takovejch blbejch otázek, co má každej. A je to otravný, je to nepříjemný, protože ty si chceš prostě normálně popovídat s někým, koho si dlouho neviděla. Možná já sama spíše se od nich snažím odloučit než oni ode mě, protože já nechci čelit těm debilním otázkám, který musím pořád poslouchat.“

Všechny participantky v různých formulacích hovořily o tom, že se ve svém soukromém životě obklopují pouze hrstkou lidí, kterým věří, a jak z jejich výpovědi vyplývá, kteří sdílejí podobný pohled na svět a podobné normy.

6.4. Sociální sítě vs. osobní zkušenost

Všechny komunikační partnerky se během své profese setkaly jak s reakcemi pozitivními, které dostávají od svých fanoušků, tak s reakcemi negativními, ať už na sociálních sítích nebo osobně. Skrze sociální sítě poté narůstá také popularita pornohereček, díky které je pro většinovou společnost mnohem jednodušší identifikovat tento typ deviantního chování, což s sebou přináší zvyšující se počet sociálních reakcí. Právě zviditelnění deviace, jak bylo zmíněno již ve čtvrté kapitole, vyvolává ve společnosti různé variace

expresivních reakcí v závislosti na povaze dané deviace (Lemert, 1951). Tento fakt pak potvrzuje například Hana.

Hana: „No, to bylo tak, v té době, když já jsem začínala, nebyl instagram, facebook, twitter, nic takovýdhleho a ti lidi mě nepoznávali, vůbec nevěděli, museli si mě fakt jako vyhledat.“

Zejména na sociálních sítích se komunikační partnerky potýkají s nenávisťnými zprávami a komentáři, které posilňují jejich status outsidera. Jedna z participantek se na sociálních sítích nejednou setkala s opovržením z důvodu její profese.

Elena: „(...) žádný z článků nepřekonal prostě tolik shlédnutí, jako článek, kdy psali o tom, že ležím v nemocnici s krvácením do břicha, že mě napadli. (...) Ale právě mě docela jako překvapilo, nebo jako utvrdilo mě to v tom, jak jsou vlastně lidi strašně zlí, jak se vydávají za ty největší hodňáky, ale přejí lidem takovýhle zla. Co jsem si četla pod tím článkem komentáře na facebooku, tak lidi, který mě vůbec neznali, tak tam psali třeba, že mě měli zabít a takhle, že jsem stejně úplně odpad společnosti, když dělám takovou práci.“ Popisuje Elena svou zkušenost s virtuálními útoky na její osobu z důvodu její profese pornoherčky.

Zkušenosti s vulgárními zprávami a komentáři s nesnášenlivým podtextem sdílejí také ostatní participantky.

Adéla: „...mínusy jsou, že člověk tě pak vidí na internetu, nadávají ti, pořád tě hejtují. Většinou na sociálních sítích mi chodí občas zprávy typu, že jsem děvka a tak...“

Sabina: „...občas ti lidi jsou hodně hnusný. To samý do těch komentářů, co píšou, jsi vypatlaná hnusná píča, ty vole podívej se, jak vypadáš, nebo co děláš.“

Výjimkou v jejich případech nebývají ani virtuální ataky ve formě nahlašování a mazání účtů na sociálních sítích, které mimo jiné, zmiňuje také

Tereza. Ta uvádí, že útočníky na sociálních sítích přitahuje její netečnost na jejich označení účtu zobrazujícího něco nevhodného a pohoršujícího. Také je popuzuje její nereagování na jejich komentáře.

Tereza: „A hlavně mi to tam už jako hodně hejterů smazalo, nahlásilo, takže instagram mám snad šestý. A teďkom, když se tomu vůbec nevěnuju, tak ti fanoušci tam jenom rostou. Nepíšu jim, tak tím je to asi, že maj na to zlost a tím pádem mě prostě dají, jakože tam dávám něco špatnýho.“

Mimo zkušenosti s reakcemi skrze sociální sítě má také většina participantek osobní zkušenost ať už s opovržením, odmítnutím či napadením. Elena popisuje její zkušenost s opovržením.

Elena: „(...) tady v Čechách se mi prostě kolikrát stalo, že jsem...to bylo myslím pár dní po tom, co jsem vyšla v Blesku s obrovskou titulkou, kde jsem byla samozřejmě na ní nahá, a ještě jsem měla vprostřed obrovskou dvojstranu s rozhovorem. Šla naproti mně rodina s dvěma dětma a rodiče zakrývali těm dětem obličej, aby se na mě nekoukali. To jako to bylo takový strašně zvláštní, jako takovej divnej pocit no, že ode mě tahali děti pryč a ženský vždycky tak jako šfouchají do manžela ať na mě nekouká, takový jako zvláštní no.“

Nejen Elena, ale také další participantky pociťovaly nárůst negativních reakcí poté, co například veřejně vystoupily v médiích nebo poté, co o nich vyšel článek na internetu nebo v tištěných novinách.

Hana: „(...) nejhorší bylo období, kdy já jsem začala jakoby mediálně s tím vystupovat, že jo. Začala jsem dělat rozhovory a tohlencto, tak to bylo dost těžký.“

Pro Eleny a další participantky, které se setkaly s podobným veřejným opovržením, je tento akt velkým zásahem do jejich vlastní identity, která je procesem přidělování nálepky devianta postupně měněna (Becker, 1966).

Denisa: „Takže taková ta společenská nějaká úroveň, nebo jak to mám říct. Jakmile řekneš, že jsi pornoherečka, tak seš prostě v podstatě odpad společnosti.“

Jedním z hlavních kroků v procesu budování stabilního vzoru deviantního chování je totiž zkušenost s odhalením a veřejným označením za devianta. Ve všech případech má ono odhalení a onálepkování devianta nepopíratelné dopady na jeho budoucí sociální participaci a představu sebe samého (Becker, 1966). Také další participantky sdílejí osobní zkušenost s veřejným pohrdáním či dokonce napadením.

Sabina: „...takže to samý na veřejnosti se mi stalo, že prostě lidi po mně házeli vajíčka, bývají na mě hnusný v Čechách samozřejmě. Jako dobrý tak sis hodil vajíčkem, jako seš spokojený. No, tak to sundám vole mám na sobě nějaký proteiny ok jdu se umejt tak měj krásnej den a byli z toho úplně v píči. Oni si to ještě točili na video a mysleli si, že se z toho úplně složím, nebo co a já jsem si takhle vytřela to vajíčko z těch vočí, pozdravila jsem je, že děkuju za pleťovou masku a odešla jsem.“

Tereza: „...spíše jsem se setkala s tím, že ti lidi začnou na tebe žárlit, nebo si ukazovat, ti neznámí, co tě neznaj, tak jsou zákešní, co vlastně o tobě rozhlašujou blbosti.“

K odmítnutí se váže zejména Lemeretova teorie sekundární deviace. Některé participantky uváděly, že měly problém se sháněním zaměstnání v jiném než sexuálním odvětvím vzhledem k jejich pornografické historii.

Elena: „(...) zkoušela jsem to v obchodáku, v jednom obchodě a ani jsem jim to neřekla, že tohle dělám, prostě si to zjistili a řekli mi, že o člověka, jako jsem já, prostě nestojej, a že nechcou, aby byl jejich obchod spojovaný s něčím a s někým jako jsem já.“

Elenu její potencionální zaměstnavatel přímo konfrontoval s tím, že ji nezaměstná vzhledem k její profesi pornoherečky, čímž ji více méně odkázal pouze k práci v pornobyznyse nebo jiné práci, zahrnující sexuální služby.

Elena se pak s odmítavou reakcí setkala ještě jednou, opět byl problém v profesi pornoherečky.

Elena: „Já jsem vždycky chtěla dělat normální herečku nebo modelku nebo takhle a zkoušela jsem to i teďka, ale tam už je prostě problém, že točím to pěčko. Ještě větší problém je, že jsem takhle jako profláklá, takže já nedostanu žádnou roli třeba ve filmu nebo takhle. Můžu hrát jenom sama sebe. A zase nejsem nějak úplně známá jako Rocco Siffredi nebo takhle, abych mohla hrát prostě sama sebe ve filmech.“

Hana pak a priori předpokládá, že pokud by zvolila běžnou profesi, setkala by se z negativními reakcemi okolí.

Hana: „A teď jako...ještě se furt najdou lidi, který mě poznávaj a jít někam dělat za kasu do Lidlu, mě by to třeba možná bavilo, ale zas jako ty kecy okolo, je to složitý.“

Pracovní omezení vzhledem k deviantní povaze profese pornoherečky vnímá také další participantka. Denisa popisuje s jakými pracovními problémy se v budoucnu potýkají dívky, které se rozhodnou pro profesi pornoherečky.

Denisa: „Ony si řeknou jo, to zvládnou, tak se na mě budou lidi blbě koukat nebo takhle, ale neuvědomují si, že nemůžou pracovat s dětma, nemůžou pracovat ve zdravotnictví, nemůžou pracovat skoro nikde jo, a ještě musí odfiltrovat ty firmy, který řeknou ne, protože jsi točila porno, že jo.“

Pokud tedy participantky hledaly další profesi, jednalo se zejména o profesi striptérky, eskortní pracovnice, účinkující v různých erotických představeních či vizážistky v pornoprůmyslu.

S negativními reakcemi se však nesetkávaly jen participantky samotné. Některé hovořily také o tom, že se středem zájmu odsuzujících poznámek a narážek stali také členové jejich rodiny. Erving Goffman v takových případech hovoří o „propůjčeném stigmatu“, kdy dochází k jakémusi

přenesení stigmatu devianta na osobu jemu blízkou, která pak, stejně jako deviantní jedinec, čelí různým charakteristickým ústrkům společnosti (Goffman, 2003). S „propůjčeným stigmatem“ měla zkušenost například Hanina matka. Hana popisuje její složitou situaci, kdy musela v práci čelit negativním sociálním reakcím spolupracovníků z důvodu profese své dcery.

Hana: „(...) moje máma měla spolupracovníky, který jí to předhazovali jako ve špatným slova smyslu, i když za to vůbec nemůže, protože to bylo moje rozhodnutí, že jo.“

Podobnou zkušenost pak měla také například Tereza.

Tereza: „...a možná bych ani tady nechtěla žít, třeba tady přímo v XXX, protože tady je tolik hnusných lidí, co ti tím chtějí podkopnout nohy. Já jsem třeba sama, tak já se nedám, ale v budoucnosti, jestli budu mít děti, tak jim nechci dávat takové šance. Teď je mi to absolutně jedno, vlastně i mé rodině, když prostě někdo něco řekne tak už jsou na to zvyklí, že vždycky se někdo najde a to...a tvoje dcera je kurva. Blbosti, ale tady jsou tak zlí lidi a falešní a závistiví, to je to nejhorší, co může být, závist, že prostě si závidí úplně všechno a tady ti lidi by asi nejvíc škodili.“

6.5. Stereotypní reakce

Subkategorie reakcí okolí je úzce spojena se subkategorií stereotypizace. Stereotypem můžeme v přeneseném smyslu chápat sociální mechanismus, který reguluje vnímání lidí a hodnocení určitých skupin jevů. Stereotypní představy mají vliv na názory a postoje lidí vůči ostatním a mohou vést ke změně v jejich chování směrem ke stereotypizovaným jedincům. Walter Lippmann, který s tímto pojmem jako první přichází, začátkem 50. let upozornil na existenci převzatých, či na základě vlastní zkušenosti vytvořených představ v mysli lidí, které mají vliv na jejich uvažování a hodnocení jevů, neboť fungují jako předem daná schémata vnímání. Přenos

stereotypních představ a předsudků může probíhat skrze veřejné mínění, sdělovací prostředky či instituce. Dokonce ani vlastní zkušenost odporující přetrvávajícímu stereotypu nemusí změnit způsob uvažování o daném jevu. Typické pro stereotypizaci je potlačování komplexnější a složitější reality a její selektivita a redukce na přežití stereotypy (Petrusek, Maříková & Vodáková, 1996). Jak bylo již zmíněno, stereotypy, objevujícími se ve spojitosti s profesí pornoherčky, se zabývaly některé výzkumy zmíněné ve třetí kapitole.

Jedním ze stereotypů, které doprovází profesi pornoherčky je přetrvávající tendence užívání drog. V tomto smyslu stereotypního smýšlení se, jak jsme si ukázali, dopustili rodinní příslušníci některých z participantek. Ačkoli všechny participantky ve svých výpovědích uvedly, že drogy neužívají, některé z nich předchozí experimenty s drogami nepopřely. Je otázkou, zda je možno věřit v upřímnost odpovědi. Zvláště v tak choulostivé oblasti a v této profesi. O něco blíže se však problematice drog budeme věnovat v rámci další kategorie.

Participantky se často setkávají se stereotypními představami partnerů v oblasti sexuálního života. Téměř všechny potvrdily, že se během svého partnerského života setkaly buďto s přehnanými nároky na sexuální výkon nebo s nepochopením ze strany partnera, že vše, co dělají v porno filmech, jim nutně musí být příjemné také v osobním sexuálním životě. O něco konkrétněji se k tomuto typu stereotypizace vyjádřila například Denisa.

Denisa: „...k tomu řeknu, že jsem pornoherčka (...), tak ve většině případů ti lidi úplně otočí, úplně přepnou a myslej si, že teda mě strašně baví experimentovat a že musím dělat všechny praktiky a tady tohlencto. A úplně se jim změnil vnímání mě, původně mě berou třeba jako nějakou slušnou holku, křehnou, jemnou, co jako opatrně s ní a potom najednou wow, to je vlastně děvka, takže já si s ní můžu dělat co chci. A to je podle mě špatně, že už potom nevnímá, to, co mu říkám, nebo to, jak to já beru,

už se mě nezeptá, ani jestli chci, nebo tak něco. Už bere automaticky, že já to přece musím mít ráda, když jsem natáčela. Nebo teď jsem se seznámila s jedním a on taky, „no vždyť jsi dělala prostě anál v pornu, tak jak to, že se mnou ho nechceš dělat?“. Já jsem ho ani nedělala tolik, já jsem od toho natáčení áčka upustila, protože mě to nevyhovovalo. Oni to viděj, že jsem to tam teda jako dělala, takže berou za samozřejmý, že to musím přece dělat i v osobním životě a není to tak prostě.“

Denisa stereotypní představy partnerů vnímá jako velmi problematické, vzhledem k tomu, že narušují budoucí průběh vztahu. Participantka totiž dále popisovala, že ačkoli se partnerům opakovaně snaží vysvětlit, že jsou pro ni sex v práci a sex v soukromí naprosto odlišnými prožitky, partneři nejsou schopni potlačit zabudované stereotypy. Participantka Hana zase mluví o přehnaných požadavcích ze strany partnera v oblasti sexuality v tom smyslu, že po ní partneři vyžadovali věci tak, jak je praktikuje ve videích.

Hana: „(...) chlapi mají hrozně vysoký očekávání a nechápou, že to, co viděli jako na tom monitoru je svým způsobem fikce, že jako to není úplně tak, jak to tam vypadá, což jejich mozeček není schopný zanalyzovat, takže ten první si pamatuju, že tam to nešlo. Nejhorší je, si myslím, když ještě ten chlap si jako vysní, že ta holka je taková a maková a ona je přitom úplně normální jo.“

Denisa hovořila mimo již zmíněné také o tom, že jakmile někomu řekne, že je pornoherečka, smýšlení lidí se v danou chvíli změní a automaticky s ní zacházejí jako s promiskuitní ženou, která má ráda veškeré sexuální praktiky. O zkušenosti se stereotypní představou promiskuitního života mimo profesi ze strany společnosti hovořily také další participantky například Sabina nebo Tereza.

Sabina: „Vím, jak lidi a veřejnost berou nás, pornoherce, pornoherečky, modelky, to je úplně jedno, prostě seš kurva tak jak tak, že jo.“

Tereza: „(...) ale vždycky se někdo najde i když holka má ráda párty a každé víkend

se ožírá, každý víkend spí s někým jiným, tak je deset lidí, který s ní kamarádí a jeden člověk, který jí řekne, že je šlapka. Jo a takhle to mají i ti pornoherci.“

Stereotypní představa v tomto smyslu zahrnuje automatické vnímání participantek jako promiskuitních žen také v osobním životě. Ačkoli je pro mnoho lidí tento způsob života nepředstavitelný, jak si ukážeme za chvíli, komunikační partnerky striktně oddělují soukromý a pracovní život. Sex na pracovišti tedy nevnímají jako znak promiskuitního chování.

Z výše uvedených ukázek z výpovědí participantek je patrná spojitost s Beckerovou teorií deviantní kariéry a Lemertovou teorií primární a sekundární deviace. Prvním krokem, který lze vypožorovat je transformace do aktivní role, tedy moment, kdy se deviantní chování stane sociálním kritériem pro přepsání statusu (Becker, 1966), pro představu si z výše uvedeného vybereme například větu Denisy: *„jakmile řekneš, že jsi pornoherečka, tak seš prostě v podstatě odpad společnosti...“*. Další důležitou fází je, vzhledem k celkové myšlence jak Beckerovy, tak Lemertovy teorie, reakce samotného jedince na proces označení ho za devianta. Elena uvedla: *„věděla jsem, že mi to budou předhazovat stejně celý život, takže moje rozhodnutí bylo z toho vyždímat co největší peníze, tak už jsem v tom zůstala, že jo.“* V této fázi se Elena rozhodla využít své deviantní chování jako obranný prostředek. To, že vydělá dost peněz, ospravedlňuje její chování. Tím, že pokračuje v deviantním chování, se svým způsobem brání nařčení, že je to chování deviantní. To má za následek, že původní příčiny deviace ztrácí význam. (Lemert, 1951). V konečné fázi jsme také mohli vysledovat generalizující tendence, tedy propojování konkrétního jedince s jeho sociálně deviantní charakteristikou (ibid.), čehož se dopustili například rodiče Sabiny nebo Terezy, když si profesi pornoherečky a priori spojili například s užíváním drog.

7. Vztahy v pornoprůmyslu

V analyzovaných rozhovorech se velmi často objevovaly jevy různými způsoby vztahující se k prostředí pornoprůmyslu, přičemž hlavním spojujícím faktorem byly různé formy vztahů. Jak si v následujících subkategoriích ukážeme, právě vztahy s ostatními pornoherci a pornoherečkami mají vliv nejen na rozvoj v rámci profese, ale také na soukromí participantek.

Becker hovoří v případě jazzových muzikantů o hierarchii dostupných pracovních pozic, uvádí totiž, že na rozdíl od jiných druhů práce, muzikanti nemají pouze jednoho zaměstnavatele a předpokládají neustálou změnu práce. Jazzoví muzikanti jsou pak dle Beckera odkázáni zejména sami na sebe, kdy si navzájem zprostředkovávají práce a doporučují se. Becker vidí tuto síť pracovních vztahů v případě jazzových muzikantů jako důležitý faktor tvorby kariéry v deviantně pracovním kolektivu (Becker, 1966).

7.1. Konkurenční prostředí

V případě profese pornohereček existuje také jakási síť sociálních vztahů, která může sloužit jako prostředek k získávání nových pracovních příležitostí, nicméně hlavním zdrojem pracovních pozic jsou agentury, které evidují pornoherečky v databázích a nabízí je různým produkcím. Všechny participantky uvedly, že jsou registrovány u několika agentur zároveň, vzhledem k tomu, že každá pracuje s různými produkcemi, které se mohou zaměřovat na odlišné druhy pornografie. Dívky, které s profesí pornoherečky začínají, však většinou nikdo neinformuje a může se stát, že s jednou agenturou podepíše exkluzivní smlouvu, která je omezí pouze na nabídky

jedné agentury. Tereza popisuje nedávnou zkušenost s novou dívkou, se kterou spolupracovala a oné chyby se dopustila.

Tereza: „(...) no a udělala tady tu blbost, že se jim upsala, vůbec nevěděla, do čeho jde a teďkom třeba já bych jí chtěla vzít někde, kde musí mluvit česky, protože jako takhle pracovně nebyla špatná, ale nemůžu ji vzít, protože všechno musí jít přes agenturu a ta agentura si vezme nemalé peníze.“

V případě, že dostanou nabídku vybrat si, s kým by chtěly konkrétní scény točit, popřípadě je produkce požádá o doporučení, mohou tímto způsobem někomu z kolegů či kolegyně zprostředkovat práci.

Sabina: „Já budu ráda dát tý holce znovu práci, jako teďkom prostě dávám lidem práci, když se někdo ozve ‚hele na scénu toho a toho vyber si koho chceš k sobě, nebo něco zorganizuj‘. Dávám práci lidem, se kterýma se mi pracuje dobře.“

Tereza: „...hodně produkcí se tě už zeptaj, s kým chceš pracovat, a to je super, protože si řekneš lidi, se kterýma víš, že je to bez komplikací a se kterýma víš, že to jde prostě rychle.“

Sabina, Tereza i další participantky mají zkušenost s tím, že pokud mají možnost výběru partnera či partnerky a natáčení, většinou ji využijí, protože tím, jak samy uvádějí, urychlí celý proces natáčení. Nicméně tento typ vztahu funguje také opačným směrem, kdy si zkušenější a žádanější pornoherečky mohou určit, s kým točit scény nechtějí.

Adéla: „(...) já už si většinou teďkom říkám sama, se kterýma hercema chci pracovat, mám i svůj black list, se kterýma nechci pracovat, protože jsem nebyla spokojená, něco mi na nich nesesedělo.“

Sabina: „...občas jsou lidi, se kterýma vysloveně nechci pracovat nebo mít něco společného, tak to všichni vědí. Dobrý, něco se mezi námi stalo nebo nelíbí se mi třeba,

jak se ten člověk chová k ostatním nebo co dělá, tak mu to narovinu řeknu a nebudu to rozmazávat.“

Vztahy s ostatními pornoherci a pornoherečkami tak bezpochyby predikují frekvenci pracovních nabídek. Z rozhovorů vzešly také určité aspekty, chcete-li faktory, profesionálního chování, které rozhodují o tom, zda bude pornoherečkám nabídnuta další práce. Tyto faktory se přímo i nepřímo vztahují k tomu, jakým způsobem ostatní kolegové vnímají danou pornoherečku, a tudíž její profesionalitu. Jedním z těchto aspektů, který se vyskytoval ve většině rozhovorů, je prevence a včasné informování o pohlavních chorobách. Ačkoli všichni pornoherci i pornoherečky musejí pravidelně docházet na testy, které vyloučí veškeré druhy pohlavních chorob, objevují se i takoví, kteří jednají z pohledu ostatních neprofesionálně.

Sabina: „(...) anebo když ti kluci jsou chytrí, tak si nakoupí antibiotika, lupnou si antibiotika, jdou na krevní testy nebo na moč a tam se nic neobjeví, protože antibiotika jim překryjou tu nemoc. Já se vždycky vrátím do Čech, mám tady s někým pracovat a jsem úplně totálně posraná, abych zas něco nechytla, takže jsem jeden čas systematicky odmítala práci s jakýmkoliv Čechama a se vším a pak jsem jako selektovala jen s kým budu pracovat, komu můžu věřit.“

Skrývání nebo včasné neupozornění na pohlavní nemoci je negativně vnímáno nejen ze zdravotního hlediska, ale také proto, že může nejen fakticky nakaženou osobu, ale také potencionálně nakažené kolegy, odstříhnout od pracovních nabídek klidně i na několik měsíců.

Hana: „(s manželem) my jsme se míjeli v té době na produkcích, ale byli jsme spolu asi tři dny na Ibize a když přijel z té Ibizy, tak mu ho našli pozitivní (syfilis) a tím, že já jsem byla jeho manželka, tak jsem byla v karanténě tři měsíce. Ten syfilis jsem nakonec neměla, ale ty tři měsíce jsem nemohla nic, maximálně sólo, jenomže holka,

která je známá tím, že si do zadku strčí cokoli, tak nikdo jí na sólo nechce, takže já jsem potom tancovala po barech tři měsíce.“

Na základě realizovaných rozhovorů by se obecně dalo říci, že v rámci pornoprůmyslu existuje určitý typ konkurenčního boje. Aspekt konkurenčního boje se ve výpovědi participantek projevoval spíše skrytě, nicméně je patrné, že mezi pornoherečkami navzájem panuje určitý druh nevraživosti, vzhledem k tomu, že se všechny participantky snaží co nejvíce v osobním životě distancovat od kolegů a kolegyně z pornoprůmyslu.

T: „A existuje teda nějaká rivalita mezi holkama?“

Tereza: „Jo, určitě. Určitě...jakoby není to tak, jak je to u modelek jo, říká se, že modelky si dávají střepy do bot a takovýhle. To u nás není, ale ta rivalita je taková jiná. Je taková jakože...všichni se jako pozdraví a tohle, ale je tam cejtít ten tlak...“

Elena pak při rozhovoru zdůrazňovala zejména faleš a pomluvy. Svěřuje se s vlastní zkušeností s přítelem z pornoprůmyslu, který ji využil zejména kvůli peněz, ale také proto, aby dostal lepší pracovní nabídky.

Elena: „(...) lidi v branži jsou hrozně povrchní a jde jim buď o fame, o peníze nebo aby se dostali na lepší pracovní post. To jsem bohužel já zažila s tím jedním ex, který dělal v branži, nejenom jsem na konci zjistila, že mě jenom obírá o peníze, že se chce dostat vejš, ale ještě jsem potom zjistila, že je gay a celou dobu to předstírá.“

Jako falešné a plné pomluv vidí vztahy v pornoprůmyslu také Adéla, která uvádí, že kolegyně často pomlouvají ostatní pornoherečky, protože žárlí. Sama se však od pomluv distancuje.

Adéla: „Tak hlavně jako holky jsou holky, že jo, takže žárlí a hned pomlouvaj, ale kluci, tak ti řeknou máme novou holku wow, když je pěkná, tak slintaj, když je hnusná tak říkají ‚no ty vole, co to tady mám za holku‘. No, takže tak to je. Jo, tam je sporů, tam je strašně moc sporů. Každá druhá se pomlouvá, každá druhá. Já nikoho

nepomlouvám, mně to ubírá akorát čas někoho řešit. Já jsem nikdy v životě nikoho nepomlouvala, protože mně to nic nedělá, co z toho mám.“

Podle Sabiny a Terezy pak některé kolegyně mimo natáčení poskytují sexuální služby různým členům produkce, aby například získaly lepší pracovní nabídku nebo byly v kolektivu oblíbenější.

Sabina: „Takže to je to samý, jako když šéf šuká sekretářku nebo jako tady, holky šukaj s producentama, s fotografama prostě mezi sebou, protože jsou znuďený a doufaj, ty vole, v nějakou práci nebo jim je to úplně šumák. To bych neudělala, buď mě prostě chceš nebo nechceš – konec, nebudu to řešit.“

Tereza: „...ale že bych třeba byla ve sprše a připravovala se na scénu, nebo po scéně a tam ještě by mě chtěl někdo něco...ne, ale, dělá to hodně holek.“

T: „A jako za peníze, nebo kvůli čemu?“

Tereza: „Ne, jenom tak, aby byly prostě něco víc nebo prostě oblíbené, nevím. To dělaj i některé starší holky a možná, si myslím, že to dělají kvůli toho, aby byly pořád zajímavé.“

Když jsem se zeptala Eleny, zda by případně profesi doporučila své kamarádce, jako hlavní zdůraznila, že se jedná o stresující práci, ve které je pod neustálým tlakem lidí okolo a je potřeba umět se hodně přetvařovat.

Elena: „Pokud zvládá hodně stresu a pokud se umí hodně přetvařovat a zvládat tady tuhle tu faleš těch lidí, tak klidně. Pokud prostě fakt není úplně nervově ok, tak to není dobrý pro toho člověka, protože to je fakt stresující, je to nátlak od lidí, úplně od cizích, je to nátlak od těch spolupracovníků, od agentur, od produkcí, pořád se najde něco...a být se všema kámoš se taky úplně nevyplácí. Znáám jednoho herce, který se snažil být se všema kámoš a taky to není dobrý.“

Nejpatrnější bylo negativní pnutí mezi komunikačními partnerkami ve chvíli, kdy jsem se dotazovala na to, zda mají v okruhu svých přátel nějaké

kolegyně či kolegy. Ve všech případech participantky zdůrazňovaly striktní oddělování osobního a pracovního života. Velmi zajímavým zjištěním pro mne byl tedy právě fakt, že ačkoli je prostředí sex byznysu vnímáno jako organizovaná deviantní skupina, jak popisuje například prostituci Lemert, všechny participantky se od ní distancovaly. Zároveň je však z rozhovorů patrné, že něco jako organizovaná deviantní skupina v rámci pornoprůmyslu funguje. Organizovaná deviantní skupina může mít mnoho podob, charakterizována je pak zejména svou centrální funkcí. V reflexi na výpovědi participantek by se tedy dalo konstatovat, že tato skupina slouží zejména k získávání nových pracovních nabídek, nicméně není nezbytná pro přežití v rámci většinové společnosti tak, jak to popisuje Lemert na příkladu prostituce (Lemert, 1951).

Důvodem pro distancování se od této organizované deviantní skupiny v rámci soukromého života je ve všech případech analyzovaných rozhovorů obava z ostatních členů skupiny. Tedy konkrétně obava z toho, že by dané komunikační partnerce mohli znepříjemňovat život, jak popisuje například Adéla.

Adéla: „Ne, já nechci prostě být s lidma z branže v kontaktu v mém osobním životě. Mně stačí moji kamarádi, co znám mimo branži. Ne, ne, nechci je vidět, já je nepotřebuju vidět, protože oni pak pomlouvaj, já nechci, aby mi koukali do mého soukromí. Nechci, nepřeju si to vůbec.“

T: „Myslíš, že by ti potom dělali zlo?“

Adéla: „No jasně, že jo.“

Adéla důrazně opakovala, že si nepřeje, aby ji lidé z pornoprůmyslu zasahovali do osobního života, jako důvod uvedla opět obavy z pomluv. Velmi podobnou reakci jsem dostala také od Eleny.

Elena: „Já se jako osobně moc nestýkám, jako vidím, že někteří se tak nějak jako bavěj, nebavěj a taky vidím, jaký si potom mezi sebou dělají zlo. Jeden pomlouvá druhýho a kazí...hlavně u těch produkcí...a kazí tomu druhýmu kšefty, přichází o peníze. Je to takovej začarovanej kruh prostě v tomhle.“

Elena k tomu ještě dodává, že právě dopady pomluv mají vliv na další nabízenou práci. Typického člověka z pornoprůmyslu poté charakterizovala jako jedince, který má za cíl druhého jen využít a pomluvit. Zejména u mladších kolegyň pak zdůrazňovala zákeřnost a faleš. Nezájem stýkat se mimo pracovní dobu s kolegyněmi vyjádřila také Tereza. Když jsem se jí ptala na to, zda má mezi kolegyněmi kamarádky, se kterými by se stýkala i mimo práci, odpověděla, že ne a dále pokračovala:

Tereza: „...jakože znám jich spoustu, ale jakože bych přijela třeba do Prahy a napsala jim co v Praze, nejdeme na kafe? Ne, ne, o mně to všichni ví, opravdu všichni, že prostě já přijdu, odtočím si, sbalím se a jedu a nepotřebuju už s někým jít. Jo, třeba hodně lidí se tě zeptá spíš tady v Praze, nechceš přespat? To je hezké, ale ne. A já to i vidím, že třeba někdo...jsem na lokaci a kluci třeba ukazují ,hele před tím jsme točili s těma holkama a ony u mě byly celý víkend na party‘ a pak to vidíš všechno, jak to mají natočený. Si řekneš no tak...“

Z rozhovorů tedy bylo patrné, že se málokdy stává, že by se u komunikačních partnerek prolínaly soukromé a pracovní vztahy. Oddělováním osobního života od pracovního se pak zejména snaží vyhnout případným pomluvám, které by měly vliv na vývoj jejich profese.

7.2. “Starší” vs. “novější” generace

V rozhovorech se objevovaly tendence, zejména pak u komunikačních partnerek, které profesi vykonávají více než 8 let, rozdělovat kolektiv pornohereček na ty, které jsou v profesi již delší dobu, tedy jakousi starší

generaci a na herečky, které jsou v profesi příkladem méně než pět let. “Služebně mladším” herečkám byla vytýkána zejména neprofesionalita, ve smyslu nezájmu a přijímání nabídek za menší peníze či neznalost angličtiny. Ze strany starších participantek dochází k jakési hierarchizaci vztahů v rámci pornoprůmyslu. Možnost vybrat si kolegu či kolegyni na určitou scénu dostávají spíše zkušenější pornoherečky, které mají praxi alespoň několik let, případně jsou schopny za krátkou dobu vybudovat kariéru. Je tedy patrné, že se jedná o určitý způsob rozvíjení deviantní kariéry částečně založené na hierarchizaci vztahů podobně jak ji popisuje ve své teorii Becker.

Komunikační partnerka Hana popsala charakteristiky kolegyně podle toho, kdy do profese vstoupily.

Hana: *„Před patnácti lety to byly holky, který to chtěly dělat a neřešily tolik ty peníze a měly dobrý peníze, takže to byla prestiž. Během krize to byly holky, který to musely dělat, protože neměly peníze, že jo. A teďka to jsou holky, který jakoby tak napůl, kterým to je svým způsobem jedno. (...) Nemaj žádnou vizi do budoucna, tak si řeknou, tak já to zkusím. Jako teď už je to zas úplně jiná sorta lidí, co to dělaj, každej pátek tady na after party ve studiu sjetá a vožralá jako dobytek a je jim fajn, je mi fajn, v pondělí si natočím scénu a zas mám na celý týden peníze, abychom mohla chlastat.“*

Hana vidí hlavní rozdíl mezi starší a novější generací pornohereček v motivaci. Dle jejího názoru v dnešní době profesi volí dívky, které nemají vizi do budoucna a nevědí, co chtějí v životě dělat. Téměř totožný názor pak s Hanou sdílí například Sabina.

Sabina: *„...to jsou takový mladý kuřata, ony nevědí, co chtějí od života, ony nevědí, co chtějí do budoucna, ony nevědí, jestli chtějí vztah, jestli chtějí děti, jestli...ony nemají koníčky, nemají zájmy.“*

Tendence rozdělování starší a mladší generace se poté odráží i v odpovědích týkajících se pracovní spolupráce.

Sabina: „...takže pro mě je někdy hrozně komplikovaný pracovat s někým, kdo vůbec jako neví, co chce, protože pak se to odráží na tý jeho práci, protože ,noo mně je to jako úplně jedno‘. Takže ta práce s těma staršíma lidma, s tou starší generací, když to tak jakoby řeknu, co jsou v tom byznysu aspoň pět let a víc, je super, je mnohem jednodušší. Takže upřímně pro mě i pro ty lidi...my jsme to zrovna řešili minulý týden...jako mít někoho mladšího, novýho na scéně jako to je kolikrát o nervy.“

Stejný časový usek pro oddělení starší a novější generace určila také Tereza, která sdílí totožný názor jako Sabina, co se týče pracovních vztahů s mladší generací pornohereček.

Tereza: „...jako já si myslím, že naše úplně stará parta, nebo takhle stará parta, lidi, co točí fakt jako těch víc jak pět let, šest let, tak jsou pořád ještě na té úrovni někde výše než ty nový, jo. I když přijdeme na produkci a tam hned poznáme, kdo je nový a kdo je prostě starý, jo a třeba s těma starýma jsme se neznali nikdy, jo, že jsme se vlastně jako s těma hercema třeba nepotkali dřív a teďkom třeba hned poznáme ty jo, ty už točíš déle nebo takhle.“

Navazování a udržování pracovních vztahů se jeví jako důležitý aspekt při rozvoji kariéry v deviantním prostředí pornoprůmyslu. Z rozhovorů však vyplynulo, že mezi pornoherci a pornoherečkami existuje určitý typ konkurenčního boje, který má za následek oddělování pracovního vztahů od osobního života. Fáze zapojení se do deviantní skupiny tak, jak o ni mluví Becker se v tomto případě poněkud liší vzhledem k tomu, že samy participantky se od organizované deviantní skupiny distancují. Počátky deviantní kariéry v případě pornohereček mohou být velmi náročné na identitu jedince, vzhledem k tomu, že se jedná o deviaci, která je okolím přijímána velmi negativně, dochází k segregaci jedince „konvenční

společností“ a zároveň je jedinec nucen adaptovat se na nové prostředí deviantní skupiny založené na vztazích (Becker, 1966).

8. Pornoherectví jako role

Třetí významná kategorie, která vzešla z analýzy realizovaných rozhovorů, shlukuje jevy, ve kterých participantky hovořily o rozlišování osobního a pracovního života ve smyslu odstupování od role pornoherčky v osobním životě. Zároveň se ve výpovědích participantek objevovaly také tendence o jakousi neutralizaci deviantní nálepky a charakteristik s ní spojených.

8.1. Odstup od role

V Goffmanově smyslu odstoupení od role jedincovi umožňuje strategické změny v jeho postojích, jinak řečeno dává mu možnost vědomě rozlišovat mezi tím, co si myslí, a rolí, kterou v aktuální chvíli hraje. V tomto smyslu tedy nedochází ke ztotožnění jedince se s rolí, ale pouze o úspěšné vykonávání dané role (Goffman, 1999). Adéla například mluví o tom, že byla více méně donucena přijmout deviantní nálepku, vzhledem reakcím okolí. V rámci osobního života se však od role pornoherčky snaží distancovat.

Adéla: „To jsem vůbec netušila, to přišlo až potom později s těma článkama a najednou mě začalo více vnímat i to Česko. A to jsem pak zjistila, že je to úplně v háji, takže to pak už nebylo nic jinýho, že člověk, který dělá tenhle byznys, tak v uvozovkách žije dvojitý život jako. Žiju život normální holky a pak jako tý porno hvězdy...”

Zajímavým faktem je, že se ve výpovědích participantek neobjevuje proces, který popisuje například Edwin Schur jako „pohlčení rolí“¹⁹. Schur konstatuje, že ono pohlčení rolí nastává ve chvíli, když je jedinec lapen

¹⁹ V originále *role engulfment* (Schur, 1971).

v deviantní roli, když se stane významnou v jeho celkové identitě, jeho chování je stále více organizováno okolo této role a je ji věnována zvýšená pozornost při organizování jeho aktivit a obecného způsobu života (Schur, 1971). Deviantní role pornoherečky hraje ve všech případech velmi významnou roli a bez pochyb ovlivňuje životní dráhu participantek. Koncept jedné dominující deviantní role, která ovlivňuje průběh každodenního života jedince pak najdeme také v Beckerově teorii (Becker, 1966). Kladení velkého důrazu na oddělování soukromého a pracovního znamená neustále přizpůsobování se deviantní roli pornoherečky. Nicméně u většiny komunikačních participantek dominují snahy o odstoupení od deviantní role v rámci soukromého života na rozdíl od identifikace se s rolí. Zároveň však z jejich strany nedochází ani k popírání této dominující deviantní role. Hana rozlišuje osobní a pracovní život ze dvou důvodů.

Hana: „Takže to soukromí jsem zvyklá si držet jako svoje a nechat si sama pro sebe, protože já se neumím jako odevzdat lidem úplně celá. Já potřebuju mít i normální život, aby moje děti netrpěly tím, co dělám, že jo, nebo co jsem dělala.“

Role pornoherečky pro ni není slučitelná s rolí matky a tudíž se snaží v osobním životě co nejvíce odstupovat do této role tak, aby její děti netrpěly dopady její profese. Hana také dále uvádí rozdíl v obnažování se na veřejnosti a během natáčení pornofilmů.

Hana: „Já se třeba stydím jako na plovárně. (...) protože to porno je nějaká určitá role, ale vůbec se nemusí slučovat s tím, kdo člověk je jo. A teď vy přijdete do toho studia, dám příklad, zaklapnou se dveře a jste v té roli. Jo, ale zase odejdete, zaklapnou se dveře, odejdete a jdete ke svým normální problémům. Ale když jdete na plovárnu, tam nemáte co hrát, tam je člověk sám za sebe, že jo a když je to takhle úplně na přímou, tak člověk nikdy neví, jak ti lidi budou jako reagovat.“

Diametrálně odlišný způsob sebe prezentace v intimním sféře v rámci soukromého a pracovního života mimo Hany popisuje také Adéla či Denisa.

Adéla: „...ono se to rozděluje jako práce a soukromí. Já třeba, když jdu do práce, tak se solíknu a nevadí mi, že na mě lidi koukaj nebo chlapi a nestydím se a třeba v soukromí já se strašně stydím, stydím se před klukem. Já se fakt stydím před klukem, já jsem stydlín a v práci ne, protože vím, že je to práce a že tam to nikdo neřeší, ale prostě v soukromí se fakt stydím. To zase záleží na psychice člověka si myslím, jak to ten člověk vezme, to si fakt musí rozdělit.“

Denisa dokonce mimo profesi na dívkách vnímá negativně vyzývavé oblečení nebo hluboké výstřihy.

Denisa: „Já se neukazuju nikde, já nemám takový tendence. Já nenosím hluboký výstřihy a tady tohlencto vůbec ne. Myslím si, že na veřejnosti to prostě není vhodný. A nelíbí se mi to, když nějaká holka fakt se moc ukazuje. Takže tohle já nemám. Ale při tom natáčení, já jsem neměla žádný takový zábrany, nebo nějaký blok, jakože...ježiši teď si tu podprsenku nesundám prostě, takže to jsem naštěstí neměla.“

O striktním odlišení soukromého a pracovního života se zmiňovala také Sabina.

Sabina: „...třináctiletý holky mi píšou, ty jo, jaký mám plastiky, že je chtěj taky a jaký žiju život a co udělají pro to, vypadat jako já, nebo aby byly jako já a podobně. Čtrnáctiletá holka píše, že měla styk s nějakým ty jo čtyřicetiletým týpkem, protože ji ty jo nevím koupil něco. A já jim vysvětluju prostě, že to nemá nic společného se mnou a s mojí prací a s mojí vizáží, to je jejich rozhodnutí, ale prostě ony nevidí to za tím...vysvětluju, že porno a focení a točení a soukromí je úplně něco jinýho.“

Ačkoli všechny participantky rozvíjejí svou kariéru v prostředí deviantní skupiny, od role pornoherečky v soukromém životě odstupují. Téměř totožně pak vnímají sexuální styk během výkonu profese a v soukromí.

Sabina: „(manžel)... ví, jak se to prostě dělá a ví můj přístup k tomu, a hlavně mě i viděl v těch scénách, takže ví, jak fejkový a hraný to je a v práci si to neužívám, v práci se mi to nelíbí, kolikrát i krvácím. Pak je prostě stříh a jsem sama s člověkem, kterého miluju, kterému říkám věci na rovinu, jak jsou, se kterým dělám věci, který chci, tak, jak chci, ať už je to v posteli nebo v soukromí, prostě.“

Jak již bylo zmíněno, přiřazení deviantní nálepky má vliv na změny v jedincově identitě. Odstoupení od role v osobním životě se pak tedy zdá být jakousi strategií vyrovnávání se s přidělením deviantní nálepky. Většina participantek navzdory tomu, že je pro ně bez problému běžné během natáčení pornofilmů odhalovat nejintimnější části svého těla uvádí, že se v soukromém sexuálním životě stydí, vzhledem k tomu, že v daný moment nevykonávají žádnou roli a představují tak pouze samy sebe. Všechny participantky se tedy pohybují někde na pomezí sekundární deviace, kterou popisuje Lemert. V určitých směrech vykazují znaky sekundární deviace tak, jak jsme si ukázali výše, nicméně stejně tak z jejich strany dochází ke snahám distancovat se od role pornoherečky.

8.2. Neutralizace deviantní nálepky

Deviantní nálepka pornoherečky je onou dominující rolí, která ovlivňuje průběh životní dráhy participantek a jejich sebedefinici. V rozhovorech se však objevovaly snahy o popření toho, že by tato nálepka byla jakýmsi ústředním bodem, který by měl nutně definovat jejich osobu. Téměř všechny komunikační partnerky projevovaly snahu o neutralizaci své deviantní nálepky tak, jak popisuje například Schur (1979).

Adéla: „Já bych chtěla, aby mě lidi vnímali jako normální holku, která vyrůstala na vesnici jako malá, která si na nic nehraje a je pořád svá, což opravdu může říct

i moje nejlepší kamarádka, že jsem fakt svá. Sláva mi do hlavy nestoupala vůbec. Tak, aby mě brali jako fajn, bláznivou holku, která je úplně stejná jako ostatní.“

Adéla ve své výpovědi zdůrazňuje, že je stejná jako ostatní, a proto by chtěla, aby ji lidé vnímali jako normální holku. Odmítá deviantní nálepku a nevnímá ji jako něco, co by mělo změnit pohled na ní a kvůli čeho by mělo být její chování vnímáno jako deviantní. Sabina se dokonce zmiňovala o tom, že se aktivně snaží přesvědčovat lidi ve svém okolí a veřejnost o “normálnosti” své profese.

Sabina: „(...) takže naopak se snažím, když mě kdokoli osloví o rozhovor, nebo cokoli prostě, tak jít a pobavit se s tím člověkem, aby pochopil, že jsme taky normální lidi, a ne jenom to, co vidí občas někde v těch bulvárech.“

Snaha o neutralizaci deviantní nálepky a zmírnění (v těchto konkrétních příkladech normalizování) stigmatu s ní spojené bychom na základě Schurovy teorie mohli označit za techniku zvládání stigmatu (Schur, 1979). Denisa se vyjadřovala rozhořčeně, když popisovala, že s ní lidé nejednají slušně, protože jí přidělují deviantní nálepku pornoherečky. Sama uvádí, že se cítí být normální a požaduje, aby ji tak vnímalo také okolí.

Denisa: „(...) já se cejtím jako normální člověk, já se nevnímám jako prostitutka, nebo něco takovýho. Já sebe vnímám opravdu jako normálního člověka a myslím si, že by lidi se mnou měli jednat na úrovni, slušně, jako s každým normálním člověkem, ale když jsi podle mě slavná osobnost, i pornoherečka, pornoherečka samozřejmě ještě víc, tak ti lidi maj tendenci jednat s tebou jinak.“

Ve výpovědi Eleny se objevují znaky kolektivní identity, když hovoří obecně o organizované deviantní skupině pornoherců a pornohereček jako o své skupině. Pro kolektivní identitu je mezi členy typické sdílení systému hodnot, které jsou odlišné od hodnot sdílených většinovou společností (Schneider & Kitsuse, 1984).

Elena: „(...) já to vnímám takhle, že ti lidi to prostě dělají nejhorší. Jo, ono, kdyby nás ti lidi potom nepomlouvali, že máme nemoci a já nevím co všechno, tak by to bylo úplně jiný. Kdyby se ti lidi k nám chovali, jakože je to normální profese, tak je to ok.“

Elena označuje „konvenční většinu“ za strůjce všech negativních dopadů spojených s deviantní nálepkou. Tento úryvek nám pomyslně uzavírá výsledky analýzy rozhovorů, protože ideálně vystihuje myšlenky, ze kterých je poskládána teoretická kostra této práce. Jak Lemert, tak později Becker totiž poukazují na fakt, že jsou deviantní nálepky vytvářeny skrze sociální reakce okolí na chování jedinců, nikoli na základě chování samotného.

Závěr

V první části práce jsme si pomocí teorie přiblížili koncept filmové pornografie, její rozvoj od dob sexuální revoluce po nynější trendy v rámci pornografického průmyslu, do kterých se promítají rychlé technologické změny v čele s virtuální realitou. Ukázali jsme si, že se pornoherectví jakožto profese stává čím dál tím frekventovanějším tématem teoretických i empirických úvah, ze kterých vyplývají různé charakteristiky této profese, ale také její úskalí. Pohlédli jsme na pornografii očima feministek, konzervativců, liberálů a porn studies. Ve čtvrté kapitole jsme si rozebrali Beckerovu teorii deviantní kariéry a teorii sociální reakce Edwina Lemerta, na které navazuje výzkumná část práce. Cílem bylo nahlédnout na problematiku pornoherectví jako profese skrze tyto teorie zejména z důvodu, že je profese pornoherčky často vnímána jako nemorální, překračující normy, a tudíž jako deviantní, jak jsme si ukázali v teoretické části. Společnost na profesi pornoherčky reaguje přiřknutím deviantní nálepky, která postupně výrazně ovlivňuje jedincův život, jež se dle Beckera (1966) rozvíjí v dráze deviantní kariéry. Deviantní nálepka s sebou přináší mnohé komplikace, kterým je jedinec nucen čelit. Společnost má pak tendence vytvářet bariéry, které vylučují devianta z mnoha jejích obecných a specifických sociálních a ekonomických rolí a zároveň jej izolují od příležitostí participovat se (Lemert, 1951, s. 81).

Výzkumnou otázku pro tuto práci jsem tedy charakterizovala takto: *Co obnáší profese pornoherčky z pohledu žen účinkujících v pornofilmech?* Pomocí realizovaných rozhovorů jsem se snažila dozvědět se co nejvíce o tom, jak dané komunikační partnerky vnímají svou profesi, jaká jsou dle nich její specifika, co vnímají jako negativa či pozitiva své práce. Jak ony samy interpretují svůj život pornoherčky a s jakými reakcemi se potýkají.

V neposlední řadě mne také zajímal vliv profese pornoherčky na sociální vazby participantek, tedy vztahy s jejich okolím a jejich případné změny spojené s danou profesí.

Z realizovaných rozhovorů tedy vzešly tři významné okruhy, které si shrneme v následujících řádcích. Jedním z těchto okruhů byly reakce (názory) okolí na profesi pornoherčky, se kterými se participantky setkávaly a setkávají od počátku své (deviantní) kariéry. Aktérky z důvodu své profese, která je vnímána jako deviantní, musí čelit zejména negativním reakcím jak ze strany rodinných příslušníků, tak širšího okolí či společnosti obecně. Okruh reakcí na deviantní typ chování vyplynul z výzkumu jako nejdominantnější, což ve své podstatě odpovídá teoriím Howarda Beckera (1966) a Edwina Lemerta (1951), ze kterých vychází tato práce. Ačkoli se participantky zejména ze strany společnosti, jak osobně, tak skrze sociální sítě, setkávají s opovržením a odmítáním, v rámci rodinného kruhu v některých případech byly negativní reakce pouze prvotními reakcemi, které postupně opadly a došlo k jakémusi smíření se s deviantním chováním ze strany rodiny. Nicméně v některých případech jak ze strany rodinných příslušníků, tak ze strany širšího okolí se participantky setkaly s odmítavými reakcemi, které vyústily v absolutní zpřetrhání sociálních vazeb tak, jak je popisuje Becker (1966). Zajímavým zjištěním bylo, že v případě partnerů docházelo k opačnému sledu reakcí, které interpretovaly téměř všechny aktérky. Zprvu totiž partneři přijímali jejich profesi pozitivně, nicméně postupem času docházelo ke konfliktním situacím z důvodu odlišného vnímání „konvenčních norem“, což mělo za následek buďto ukončení vztahu a pokračování v rozvíjení deviantní kariéry, nebo omezení se na točení pornofilmů pouze s ženami za cenu zachování partnerského vztahu. Z rozhovorů dále vyplynulo, že se participantky setkávaly se stereotypními představami ze strany partnerů, kteří měli vůči aktérkám buďto přehnané

nároky na sexuální výkon, či zastávali stereotypní představy v tom smyslu, že nutně předpokládali, že vše, co participantky praktikují na natáčení jim je příjemné také v osobním sexuálním životě. Ze strany společnosti se pak například některé setkaly se stereotypní představou pornoherečky jako promiskuitní ženy také v rámci osobního života.

Další významnou oblastí, která z rozhovorů vzešla byly vztahy v rámci pornoprůmyslu. Na základě interpretací participantek lze říci, že právě vztahy s ostatními pornoherci a pornoherečkami bezpochyby predikují frekvenci pracovních nabídek, což pochopitelně vede k rozvoji konkurenčního prostředí. Aspekt konkurenčního boje se ve výpovědích participantek projevoval spíše skrytě, nicméně je patrné, že mezi pornoherečkami navzájem panuje určitý druh nevraživosti, vzhledem k tomu, že se všechny aktérky snaží co nejvíce v osobním životě distancovat od kolegů a kolegyně z pornoprůmyslu. Zajímavým zjištěním je, že ačkoli je prostředí sex byznysu vnímáno jako organizovaná deviantní skupina, jak popisuje například prostředí prostituce Lemert (1951), všechny participantky se od ní distancovaly. Zároveň je však z rozhovorů patrné, že něco jako organizovaná deviantní skupina v rámci pornoprůmyslu funguje. V tomto případě však zejména k získávání nových pracovních nabídek, nicméně evidentně není nezbytná pro přežití v rámci většinové společnosti tak, jak to popisuje Lemert na zmíněném příkladu prostituce (Lemert, 1951). V rozhovorech se také objevovaly tendence ze strany starších participantek rozdělovat kolektiv pornohereček na „starší“ a „mladší“ generaci, z čehož je patrné že se jedná o určitý způsob rozvíjení deviantní kariéry částečně založené na hierarchizaci vztahů podobně jak ji popisuje ve své teorii Becker (1966).

Poslední významnou oblastí, která vzešla z rozhovorů je oblast pornoherectví jako role. Velice zajímavým faktem je, že se všechny participantky pohybují někde na pomezí Lemertovy sekundární deviace

(1951). Vzhledem k tomu, že v určitých směrech vykazují její znaky, nicméně stejně tak z jejich strany docházelo ke snahám o distancování se od role pornoherečky, což oné teorii ne úplně odpovídá. Patrné pak byly také snahy o neutralizaci deviantní nálepky, které měly charakter techniky zvládnutí stigmatu tak, jak ji popisuje Schur (1979).

Shrneme-li si výše zmíněné do pár vět, jako podstatné z výzkumu vzešly reakce okolí na profesi pornoherečky jako na deviantní akt. Participantky se ze strany společnosti setkávají s negativními projevy vůči jejich osobě právě z důvodu své profese. Výsledky výzkumu mohou stěží vypovídat o profesi pornohereček v celé České republice natož o profesi pornohereček obecně. Cílem práce nicméně bylo nahlédnout na dosud málo prozkoumané téma optikou etiketizačních teorií z padesátých a šedesátých let skrze vlastní interpretace participantek. Výzkum mimo významné výsledky popsané v této práci přinesl také další zajímavé informace, které si bez pochyby zaslouží samostatný výzkum. Popularita pornografie jakožto objektu vědeckého zkoumání v posledních letech nabývá na významu, o čemž svědčí také rozvoj vědecké a studijní disciplíny porn studies. Nicméně stále o tomto fenoménu z vědeckého pohledu víme velmi málo, a proto je potřeba rozvíjet téma pornografie v každém směru (Attwood & Smith, 2014). Zejména v dnešním globalizovaném světě je nutné skrze vědu otevírat témata každodenního života a zprostředkovávat lidem svět očima různých aktérů.

Literatura a zdroje

- Abbott, S. (2010). Motivations for pursuing a career in pornography. In Weitzer, R. (ed.), *Sex for Sale* (s. 47-66). New York: Routledge.
- Attwood, F. & Smith, C. (2014). Porn Studies: an introduction. *Porn Studies*, 1 (1-2), 1-6.
- Becker, H. (1960). Notes on the Concept of Commitment. *American Journal of Sociology*, 66 (1), 32-40.
- Becker, H. (1966). *Outsiders: studies in the sociology of deviance*. New York: The Free Press.
- Becker, H. (2015). *Oral History of Criminology*. In: Youtube [online]. Citováno 29.12.2018. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=26-il8_IKz0
- Berg, H. (2017). Porn Work, Feminist Critique, and the Market for Authenticity. *Journal of Woman in Culture and Society*, 42 (3), 670-692.
- Berger, P. & Luckmann, T. (1999). *Sociální konstrukce reality: pojednání o sociologii vědění*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.
- Beloso, B. (2012). Big Porn Inc: Exploding the Harms of the Global Pornography Industry. *Journal of Women in culture and Society*, 38 (1)
- Bray, A. (2011). Capitalism and Pornography: the Internet as a Global Prostitution Factory. In Bray, A. & Reist, M., *Big Porn Inc: Exploding the Harms of the Global Pornography Industry*. Melbourne: PINIFEX.
- Colosi, R. (2010). *Dirty Dancing An Ethnography of Lap Dancing*. London: Willan.
- Disman, M. (2000). *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. Praha: Karolinum.
- Dudek, J. (2016). Česko je centrem evropské pornografie, říká producent filmů pro dospělé. In: *iDnes.cz* [interview]. Moderuje Jakub

- Kotalík. iDnes.cz. Citováno 17.1.2019. Dostupné z:
https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/rozhovor-o-pornografickych-a-erotickych-filmech-s-janem-dudkem.A160822_151517_domaci_jkk
- Erotický veletrh (2018). *O veletrhu*. Citováno 6. ledna 2019. Dostupné z:
<http://erotickyveletrh.cz/profilveletrhu/>
 - Escoffier, J. (2007). Porn Star/ Stripper/Escort: Economic and Sexual Dynamics in a Sex Work Career. *Journal of Homosexuality*, 53 (1/2), 173-200.
 - Fafejta, M. (2016). *Sexualita a sexuální identita: sociální povaha přirozenosti*. Praha: Portál.
 - Giddens, A. (2013). *Sociologie*. Praha: Argo.
 - Goffman, E. (1999). *Všichni hrajeme divadlo: Sebe prezentace v každodenním životě*. Praha: Nakladatelství Studia Ypsilon.
 - Goffman, E. (2003). *Stigma: poznámky k problému zvládnutí narušení identity*. Praha: SLON.
 - Griffith, J., Mitchell, H. & Adams, L. a kol. (2013). Characteristics of Pornography Film Actors: Self-Report versus Perceptions of College Students. *Archives of Sexual Behavior*, 42, 637-647.
 - Griffith, J., Mitchell, H. & Hart, Ch. a kol. (2013). Pornography Actresses: An Assessment of the Damaged Goods Hypothesis. *Journal of Sex Research*, 50 (7), 621-632.
 - Hendl, J. (2005). *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál.
 - Hendl, J. & Remr, J. (2017). *Metody výzkumu a evaluace*. Praha: Portál.
 - Hubálek, S. (1997). Naše naděje a naše hanba aneb Jak je to s etikou v podnikání. *Učitelské listy*, 4 (5), s. 3.
 - Chmelík, J. (2003). *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. Praha: Portál.

- Kaledna, J. (2013). Pornography as Part of the Socio-cultural Changes in Lifestyle in Late Modernity. In Kubátová, H. a kol., *Ways of Life in the Late Modernity* (s. 83-103). Olomouc: Univerzita Palackého.
- Katechismus (1992). *Porušování čistoty* [online]. Katechismus. Citováno 18. ledna 2019. Dostupné z:
http://www.katechismus.cz/paragraf.php?sel_paragraf=2354
- Kaufmann, J.-Ch. (2010). *Chápajícím rozhovor*. Praha: SLON.
- Kitsuse, J. (1962). *Societal Reaction to Deviant Behavior: Problems of Theory and Method*, 9 (3), 247-256.
- Kubátová, H. & Znebežánek, F. (2008). *Základy sociologie*. Olomouc: Univerzita Palackého.
- Lee, J. (2015). *Coming Out Like a Porn Star: Essays on Pornography, Protection and Privacy*. Berkeley: ThreeL Media/Stone Bridge Press.
- Lemert, E. (1951). *Social Pathology: A Systematic Approach to the Theory of Sociopathic Behaviour*. McGraw-Hill.
- Lišková, K. (2009). *Hodné holky se dívají jinak: feminismus a pornografie*. Praha: SLON.
- Lišková, K. (2017). „Porno vzbuzuje morální paniku hlavně v době, kdy ve společnosti vládne nejistota,“ říkají odbornice. In: *On Air* [rozhlasový pořad]. Moderuje Jakub Kaifosz. Radio Wave. Dostupné z: <https://wave.rozhlas.cz/porno-vzbuzuje-moralni-paniku-hlavne-v-dobe-kdy-ve-spolecnosti-vladne-nejistota-5963225>
- Lišková, K. (2008). Spříznění bez volby. Pornografie v sexuologickém, kriminologickém a feministickém diskursu. *Sociální studia*, 5 (1), 77-97
- Löfgren-Måstenson, L. & Månsson, S. (2009). Lust, Love, and Life: A Qualitative Study of Swedish Adolescents' Perceptions and Experiences with Pornography. *Journal of Sex Research*, 46, 1-12.
- McElroy, W. (1995). *XXX: A Woman's Right to Pornography*. New York: St. Martin's Press.

- McKee, A. (2014). Pornography as a Creative Industry: challenging the exceptionalist approach to pornography. *Porn Studies*, 3 (2), 107-119.
- Miller-Young, M. (2015). Foreword. In Lee, J., *Coming Out Like a Porn Star: Essays on Pornography, Protection and Privacy*. Berkeley: ThreeL Media/Stone Bridge Press.
- Novák, D. (2018). Nebezpečí a prevence pornografie. *Pornografie: Rizika, nebezpečí, východiska*. Studijní materiál odboru RCB pro vzdělávání.
- Pappas, Ch. (2006). Sex sells, but what else does it do? The American porn industry. In Seidman, S., Fischer, N. & Meeks, Ch. *Handbook of the New Sexuality Studies*. New York: Routledge.
- Petrusek, M., Maříková, H. & Vodáková, A. (1996). *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum.
- Pondělíček, I. (2005). Převor Řádu a groteskno. In: *Týdeník rozhlas* [rozhlasový pořad]. Moderuje Zuzana Vojtíšková. Radioservis-as. Dostupné z: <http://www.radioservis-as.cz/archiv05/1305/13titul.htm>
- Rattay, P. (2017). *Jak z kola pornografie ven?* [online]. Apoštolská Církev. Citováno 14. ledna 2019. Dostupné z: <https://apostolskacirkev.cz/719-jak-z-kola-pornografie-ven>
- Rea, M. (2001). What is Pornography? *Noûs*, 35 (1), 118-145.
- Rubin, G. (1999). Thinking Sex: Notes for a Radical Theory of the Politics of Sexuality. In Parker, R. & Aggleton, P., *Culture, Society and Sexuality* (s. 143-178). London: UCL Press.
- Schneider, J. & Kitsuse, J. (1984). *Studies in the sociology of social problems*. New York: Alex Publishing.
- Schur, E. (1971). *Labeling deviant behavior: its sociological implications*. New York: Harper & Row.
- Schur, E. (1979). *Interpreting deviance: A sociological introduction*. New York: Harper & Row.

- Strauss, A. & Corbin, J. (1999). *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Brno: Albert.
- Strossen, N. (1993). Feminist Critique of the Feminist Critique of Pornography, A Essay. *New York Law School*, 79.
- Uzel, R. (2004). *Pornografie, aneb, Provokující nahota*. Praha: Ikar.
- Úšela, J. (2018). *Praha je jedním ze světových center pornobyznysu. Česko nad ostatními zeměmi vyniká mírnými zákony i ateismem* [online]. Hospodářské Noviny. Citováno 4. ledna 2019. Dostupné z: <https://archiv.ihned.cz/c1-66333520-cesko-raj-pornobyznysu>
- Weitzer, R. (2010). *Sex for Sale*. New York: Routledge.
- Weitzer, R. (2018). Resistance to Sex Work Stigma. *Sexualities*, 21 (5-6), 717-729.
- Willis, E. (1993). Feminism, Moralism, and Pornography. *New York Law School Law Review* 38.
- Zákon č. 40/2009 Sb. trestní zákoník v platném znění.